Brecht

Aşk Hep Yeni Başlar

OKUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Derleyen: Turgay Fişekçi

Sözcükler

Bertolt Brecht
AŞK HEP YENİ BAŞLAR

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Bertolt Brecht (1898 - 1956) Alman şair, oyun yazarı ve kuramcısı. Geliştirdiği Epik Tiyatro anlayışıyla 20. yüzyıl tiyatrosu üstünde büyük etkisi oldu. 1960'lardan başlayarak Can Yücel'in dilimize çevirdiği oyunları, A. Kadir ve Asım Bezirci'nin çevirdiği *Halkın Ekmeği* adlı şiir seçkisiyle geniş okur kesimlerinin büyük beğenisini kazandı. 1949'da Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin kendisine sağladığı olanaklarla Berlin'de kurduğu Berliner Ensemble Tiyatrosu varlığını sürdürmektedir.

AŞK HEP YENİ BAŞLAR
Sözcükler Yayınları: 58
Dünya Şiiri: 19

© Ahmet Turgay Fişekçi, 2020

Kapak Tasarımı: Hakkı Mısırlıoğlu
Kapak Uygulama: Besim Dalgıç
Son Okuma: Burcu Yılmaz

Birinci Basım: Haziran 2020
Bu kitap daha önce 1995 ve 1997 yıllarında
Kavram Yayınları'nca iki kez, 2003'te Adam Yayınları'nca bir kez basılmıştır.

ISBN-978-605-4209-57-6

Sertifika No: 45543

ONUR TOPLUMSAL TARİH KÜLTÜR VAKFI

Yayımlayan: Ahmet Turgay Fişekçi
Fıstıklı Namazgâh sok. 6/3 Üsküdar, 34668 İstanbul
Tel.: 0216 495 88 65
0532 336 39 55
eposta: tfisekci@gmail.com
www.sozcuklerdergisi.com

Baskı ve cilt: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Ltd Şti.
İkitelli Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 3844 BaşakşehirİstanbuL
Tel.: 0212 565 01 22

Sertifika No: 44772

Bertolt Brecht
AŞK HEP YENİ BAŞLAR

Derleyen ve çeviren:
Turgay Fişekçi

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Sözcükler

Halkın Ekmeği *çevirmenleri*
A. Kadir ve Asım Bezirci'nin
unutulmaz anılarına...

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

BRECHT VE ŞİİRİ

Bilinir ve söylenir; sanatlar içinde sahteliği kaldırmayan tek sanat şiirdir diye. Bu sözden amaç, başka sanatlarda göz boyayarak, sanat dışı yöntemlerle başarı sağlanabileceği; şiirde ise bunun olanaksız olduğudur.

Bu yazıyı yazmaya hazırlandığım günlerde Brecht üstüne yeni başlayan bir tartışma bu sözü anmama neden oldu: Uluslararası Brecht Topluluğu'nun (International Brecht Society) kurucusu ve her yıl yayımlanan *Brecht Yıllığı*'nın on dört yıl boyunca editörlüğünü yapan ABD'deki Maryland Üniversitesi edebiyat profesörü John Fuegi, bu yıl yayımlanan *Brecht ve Çevresi* adlı 876 sayfalık biyografi kitabında Brecht'in çoğu yapıtlarının, çevresindeki çalışma arkadaşlarının (Elisabeth Hauptmann, Margarete Steffin ve Ruth Berlau) ürünü olduğunu ya da başka kaynaklardan kopya çekildiğini savlıyor.*

Brecht'in şiiri üstüne bir yazı yazacağım sırada böyle bir savla karşılaşmak heyecanlandırdı beni. Elinizdeki kitabı hazırlayabilmek için birkaç aydır Brecht'le yatıp Brecht'le kalkıyordum çünkü. Yıllardır şiir yazan, şiir üstüne düşünen biri olarak, kendimi bir şairin dünyasına nasıl yaklaşılabileceğini az çok kestirebilen biri sayıyorum. Matematikçilerin, hayal dünyaları geniş insanların da şiir yazabileceklerine ama şiire giden asıl patikaların yalansızlık ve içtenlik taşlarıyla döşenebileceğine inanıyorum.

Brecht şiirinin bütününe yaklaşırken, bir şair kişiliğin oluşum sürecine ve bu sürecin şairin yaşamı boyunca nasıl bir

çizgi izlediğini, dolayısıyla hayatıyla şiirinin nasıl bir ilişki içinde olduğunu da yakalamaya çalışacağız.

Brecht'in şiirlerinin tümü ancak ölümünden sonra derlenerek bir arada yayımlanabilmiştir. Sağlığında yayımlanan birkaç şiir kitabı, yazdığı şiirlerin ancak küçük bir bölümüdür. Oysa Brecht on altı yaşından başlayarak ölümüne dek aralıksız olarak şiir yazmış, özelllikle yaşamının son dönemlerinde, Berlin'e döndükten sonra oyun yazarlığından uzaklaşmasına karşın şiirden hiç kopmamış, yazınsal üretiminin en sürekli eylemi şiir olmuştur. Yirminci yüzyılın başta gelen tiyatro adamlarından biri olması, ilk bakışta onun şair kişiliğini gölgeler, ikinci planda bırakır gibi olursa da toplam bin iki yüze yakın şiiriyle büyük bir şiir varlığının da sahibidir.

Brecht'in bütün şiirleri derlemesinde ilk şiir 1913 tarihlidir. Ozanın on beş yaşında yazdığı şiire, o sıralar yaşadığı kent olan Augsburg'da okuduğu lisenin öğrenci gazetesinde yayımlanmıştır. Ardından gelen 1914 ve 1915 tarihli şiirler ise kentin önemli gazetelerinden "Augsburger Neusten Nachrichten"de yayımlandı. Elinizdeki kitabın ilk şiiri olan 1914 tarihli, yani ozanın on altı yaşında yazdığı "Çağcıl Söylen" şiirine bakıldığında, çocuk sayılacak yaşta değil de olgun bir ozanın şiiriyle karşılaştığımız ortadadır.

Şiire bu denli erken başlayan şairlerin iç dünyalarına girebilmek için çocukluk ve ilk gençlik yıllarına gitmek kaçınılmaz oluyor. Brecht'in doğduğu kent olan Augsburg, doğa güzellikleriyle dolu güney Almanya'da yer almasının yanında, daha 19. yüzyılda önemli bir sanayi kenti olmuştu. Dolayısıyla varsıl bir burjuva yaşamı kentte egemendi. Brecht de bir burjuva ailenin çocuğu olarak doğdu. Babası kentteki kâğıt fabrikasının yöneticisiydi. Kent ve çevresindeki doğa güzellikleri genç Brecht'i ne denli çektiyse, içinde bulunduğu burjuva yaşam

tarzı da o denli itti. Daha lise yıllarında içinde yaşadığı toplumsal düzene başkaldırarak, zaman zaman avarelik çizgisine dek uzanan bir yaşam sürmeye başladı. Öğrenim yılları ona sadece muhalif olmayı öğretti.

Arkadaşı Herbert Ihering'e 1922 sonbaharında yazdığı bir mektupta okul yıllarından şöyle söz eder: "İlkokuldaki dört yıl benim için can sıkıcıydı. Lisedeki dokuz yılım sırasında öğretmenlerimde önemli bir değişim sağlayamadım. Tembelliğe ve bağımsızlığa eğilimim sürekli gözlerine batıyordu. (...) Lise yıllarında uğraştığım çeşitli sporlardan dolayı, bana metafiziğin sırlarını öğreten bir yürek şoku geçirdim."

1938'de yazdığı "İyi Geçmişi Söküp Atmak" adlı şiirinde, aile çevresinden şöyle söz eder:

Oğlu olarak yetiştim
Varlıklı insanların. Ailem
Boynuma bir yaka takıp yetiştirdi beni
Hizmet edilecek biri olarak ve öğretti bana
Buyurma sanatını. Ama
Büyüyüp çevreme baktığımda
Sevmedim sınıfımın insanlarını
Buyurmayı ve hizmet edilmeyi
Ve terk edip sınıfımı katıldım
Yoksul insanların arasına

Brecht daha Augsburg'dayken baba evinden ayrılarak tuttuğu bir çatı odasında, her şeye karşı çıkan anarşist-nihilist bir anlayışla bildiğince yaşamaya başladı.

"Çağcıl Söylen" şiirini daha Birinci Dünya Savaşı'nın ilk ayında yazmıştı.

Yalnız analar ağladı
Her iki yanda

Oysa dönem, ulusçuluğun alabildiğine yükseldiği bir dönemdi.

Çok genç yaşta başladığı şiir uğraşını Brecht, ömrünün sonuna dek aralıksız sürdürdü. Tanınması, geçimini sağlaması, hep tiyatro yoluyla oldu ama şairliği, masasında ve odasında büyük bölümünü okurlarla paylaşma fırsatını bulamadığı bireysel bir etkinlik olarak sürdü.

AUGSBURG'DAN MÜNİH VE BERLİN'E

Brecht, liseyi bitirip tıp öğrenimi görmek üzere Münih'e gelmesinden kısa bir süre sonra askere alındı. Görevi Augsburg'daki askeri hastanededir. Burada gördüğü dehşet sahneleri inanılmayacak denli vahşi ve acımasızcadır. İnsan yaşamının çok ucuzladığı yıllardır. Savaş alanlarında topraktaki solucanlar gibi insanlar kıvranmakta, bataklıklarda, sazlıklarda çürüyüp gitmektedirler. Savaşta ölmek, yüce bir amaç olmaktan çıkıp, gülünç bir duruma gelmiştir. Ardından kendisini savaş sonrasının kaos ortamında bulur. Sanat çevrelerinde son derece canlı bir tartışma ortamı vardır. Bu tartışmalara katılır. Sokak tiyatrolarında gitar çalmakta, birahanelerde, savaştan dönmüş yorgun askerlere şiirlerini okumaktadır.

Brecht'in bu dönem şiirlerinde doğa öylesine öne çıkar ki insan doğanın sıradan bir parçasıdır ancak. "Göllerde ve Irmaklarda Yüzmek" şiirinde insanı su ile özdeşleştirmekte, doğadaki bir su yaratığı gibi görmektedir. Sanki Tanrı'nın unuttuğu insanlar doğayla birleşmektedir. Şiirin Birinci Dünya Savaşı sonrasında yazıldığı düşünülürse insanlara mutluluk ve dostluk yolu olarak gök ve suyun önerildiği ortaya çıkar.

Irmaklara uzanmalı insan ya da küçük göllere
Sazan balıklarına yuva olan sazlar gibi

Brecht'in gençlik dönemlerinde yazdığı şiirlerde Kipling, Villon, Baudelaire ve Rimbaud'nun açık etkileri görülür. Toplumdışı tavır hep öndedir. Bu dönemde yayımlanan şiir kitabı *Hauspostille* (Ev Vaazları), adından başlayarak alaycı bir anarşizmle doludur. Brecht'in gençlik yıllarının isyancı havası bu kitaba tümüyle egemendir. Tanrı, halk, vatan, aşk gibi toplum düzeninin temel kavramlarını, toplumdışı bir bakışla, hiçbir sakınma ve utanma duymadan ele alır. Burjuva yaşamının gerçek yasaları neyse bunları ortaya dökmeyi amaçlar: Halkı iyi olmaya çağıran ilahiler, ölüme giden askere söylenen yurtseverlik şarkıları, gönül kırgınlarına seslenen bayağı aşk şarkıları, Brecht'in şiirlerinde gerçek yüzleriyle görünür, hiçbir utanma ve sakınma duymadan. *Ev Vaazları*'nda "Son Bölüm" başlığı altında yayımlanan "Yoldan Çıkarılmaya Karşı" şiirinde şair, tıpkı bir din adamı gibi, insanları bedelini pahalıya ödeyecekleri "yoldan çıkmalara" karşı uyarır. Ancak Brecht'in uyarıları, din adamlarından farklı olarak insanları bedelini öbür dünyada değil, bu dünyada pahalıya ödeyecekleri yoldan çıkmalara karşı uyarır. Uyarıları en az din adamlarınınki kadar ciddi ve kesindir. Şiir insan yaşamına ilişkin sarsıcı bir uyarıdır:

Bırakmayın yoldan çıkarmasınlar sizi
Angarya ve sömürü için!
Korku neden?
Bütün hayvanlar gibi öleceksiniz siz de
Ondan ötesi olmayacak.

Uzun süredir amaçladığı şeyi, edebiyat dünyasında bir rezalet çıkarabilmeyi bu kitabıyla bir anda gerçekleştirir. Protestan tanrıbilimci Karl Tieme *Ev Vaazları*'nı "şeytanın dua kitabı" olarak niteler. Çürüme ve kokuşmadan oluşan bir doğa görünümünün içine yerleşmiştir insan. Salyası akan, tüküren, küfreden bir varlıktır. Brecht'in bu şiirlerindeki sözcük dağarcığı sokakların sözcükleriyle doludur. Bu şiirlerin toplumdışı kahramanları, burjuva dünyasının ahlak anlayışına karşı çıksalar da dünyayı, yaşamın tadının sınırsızca çıkarılacağı bir yer olarak görmektedirler. Askerler, denizciler, korsanlar, sokak kadınları, serüvenciler bu dünyanın kahramanlarıdır. Bu dönem şiirlerinden biri olan François Villon'un "Le Pauvre François Villon" (Yoksul François Villon) adlı şiirinin etkisiyle yazdığı 1922 tarihli "Yoksul B. B. Üstüne" adlı kendini anlattığı şiirinde de aldırmazlık içinde burjuva toplumu üzerinde patlayacak depremleri bekler. Şiir bir kabare şarkıcısı ağzıyla söylenmiş gibidir:

Umarım yakında depremler başlayınca
Acıdan puro içemez duruma gelmem.

Bu kitapta genel çizginin dışına çıkan az sayıdaki şiirden biri de "Marie A.'yı Anımsama"dır. Bu son derece kişisel şiirde Brecht, bir sokak şairi tonuyla anlattığı olayın bireysel yanından uzaklaşarak, Marie A. ve aşkından kendisine yalnızca gökyüzünde o an görünüp yiten bir bulutun anısı kaldığını vurgular.

Her ne kadar Brecht'in bu dönem şiirleri özde tam bir başkaldırı, kural tanımaz bir yaratıcının ürünleri gibi görünse de biçimde eski şiirle köklü bir bağ kurar. *Ev Vaazları*'nda pek çok şiir geleneksel bir biçim olan balad tarzında yazılmıştır.

Yine sone de Brecht'in sık sık başvurduğu bir başka geleneksel biçimdir.

Bu kitapta Brecht'in son derece parlak bir dil ustası olduğu dikkat çeker. Dili büyük bir rahatlıkla kullanırken, şiirlerini son derece kolay yazdığını düşündürtecek bir akıcılığa sahip olduğu görülür. Ernest Borneman, Brecht'in sahip olduğu dil becerisinin altında dört ana kaynak olduğunu yazmıştır: 1 - Güney Almanya halkının günlük dili, 2 - Renkte, kurguda ve tüm başka somut oluşumlarda imge düşmanı bir şiir, 3 - Okulda öğretilen resmi yazı dili, 4 - İngilizce ve egzotik deyimler. (Bkz. Martin Esslin, *Brecht, Das Paradox des politischen Dichters*, dtv, 1970, s. 145.)

Bu unsurlardan Brecht'in özel şiir dili gelişti. Brecht'in dilinin gücü, dildeki çeşitli renkleri harmanlayıp, bunlardan yeni bir anlatım dili oluşturabilmesindedir. Bir derginin soruşturmasına verdiği yanıtta, yaratısındaki en önemli edebi etkiyi kutsal kitaplardan aldığını söylemişti. Tevrat ve İncil'deki anlatım biçimlerini ustalıkla şiirine uyarladı: Karşıt anlamların bir arada kullanılması, koşut anlatım, yineleme ve ters çevirme.

Yine Brecht'in dilinde sokak şarkıcılarının etkileri de hemen ayrımsanır. Soytarıların panayırlarda söyledikleri melodram şarkıları, halk oyunlarındaki kantolar o yıllarda edebiyat dilinden tümüyle dışlanmışken Brecht, onlardaki saf, buna karşın sözünü esirgemez özelliği yakalayarak şiirine kattı. Gençliğini geçirdiği Augsburg sokaklarında, yüreğini sevinçle dolduran duyguları ve renkleri bulduğunda, şiir dilinin yenileştirilmesi için de bir kaynak bulmuş oldu.

17. yüzyıldaki Alman edebiyatının Barok dönemi ürünleri de Brecht şiirini yakından etkilemiştir. Otuz Yıl Savaşları'nın (1618-48) getirdiği yıkım ve kargaşa ortamının ardından

doğan Barok edebiyat, insanların, o zamana dek salt öbür dünyaya yönelik bir yaşam sürmelerinin tersine, yaşadığı günün zevkini çıkarmalarını işleyen bir akım oldu. Dindışı konuların işlenmesi müzik, dans ve şiirin birleştiği yeni anlatım olanaklarının da doğmasını sağladı. Barok dönemde edebiyatın günlük yaşamla buluşması sonraki yüzyıllarda kayboldu ve edebiyat yeniden bir seçkinler uğraşı haline geldi. Brecht, Alman edebiyatının günlük hayatla olan kopukluğunu gidermek, çağdaş edebiyat dilini yenileştirmek için giriştiği uğraşta Barok dönem ürünlerini örnek aldı.

Baudelaire ve Rimbaud gibi toplumdışı yazarların Brecht'e doğrudan etkileri ne denli doğalsa İngiliz emperyalizminin destekçisi olarak tanınan Kipling'den etkilenmesi ise o denli şaşırtıcıdır. Kipling'in çekim gücü Brecht için tümüyle egzotizminden kaynaklanır. Egzotizm, Brecht için küçük burjuva ahlak kavramlarının reddi, dar bir dünyanın sınırlılığına ve küçüklüğüne karşı duyulan kindir. Kipling'deki lanet okuyan, kutsal şeylere küfreden toprak kölelerinin baladlarında hayatın canlılığı ve bayağılığı saf olarak görülür. Böylece Kipling, egzotizmiyle Brecht'in ilk yaratı döneminde ana kaynaklarından biri olur. Bu kaynağa Kipling'in yanı sıra çeşitli ülkelerden ve çeşitli çağlardan etkiler de karışır: Jack London'ın on dokuzuncu yüzyıl sonları Kanada ve Alaskası, Upton Sinclair'in Şikagosu, Dickens'ın Londrası vb.

Brecht, egzotik hayal dünyasıyla güçlü bir düzen karşıtı tutum yanında yeni şiirsel anlatım biçimleri de üretmiş olur. Brecht'in bu dönem şiirleri dönemin egemen sanat anlayışı olan dışavurumculuktan da kişiselliğin öne çıkmasıyla ayrılır.

1924'te Berlin'e taşınması Brecht'in şiirine büyük kent havasını soktu. Nihilist-anarşist Brecht, kendini bilinçli olarak toplumculuğun düzenleyici ilkeleri ve diyalektik materyalist

düşünce biçiminin disiplini altına aldı. Berlin'de 1925-30 arasında yazdığı şiirlere "Kentlerde Oturanlar İçin Okuma Kitabı'ndan" adını verdi, ancak bu şiirlerini kitaplaştırma olanağı bulamadı. Bu şiirlerin temel özelliği büyük sanayi kentlerindeki insanların deneyimlerini yansıtmasıdır. İnsanın kendine ve çevresine yabancılaşması ana izlek olarak ortaya çıkar.

Kendinden önceki Walt Whitman, Baudelaire gibi şairlerin büyük kentlere coşkuyla yaklaşan tavırlarına karşın Brecht için büyük kent duygu değil, duyarsızlık ortamıdır. Kent görünümlerine (apartmanlar, geniş bulvarlar, trafik, eğlence yerleri) Brecht denli duygusuz bir gözlemci gözüyle bakan şaire rastlanmaz. Bu duygusuzluk ortamı, aslında Almanya'nın 1925-30 yıllarındaki ortamından da kaynaklanır. Kentler aynı zamanda yeraltı siyasal çalışmalarının da merkezidir. Pek çok insanın hayatı gizlidir. Bu şiirlerde rastlanan pek çok uyarı, yeraltındakiler içindir: "Ört izlerini!"

Bu şiirlerde geleneksel şiirden tam bir kopuş gözleniyor. Dil öğretici, yukardan bakan bir konuşma dilidir. Brecht şiirlerde kendi dünyasını anlatmaz, başkalarına; öğüt ve bilgi vermek istediği insanlara seslenir. Kentte yaşamayı öğreten bir öğretmen.

1928-29 yıllarında yazdığı *Mahagonny* adlı oyun, Brecht'in en güzel şiirlerinden biri olan "Sevgililer"i getirir. Bu yapıtı, kişinin doğayla bütünleşmesi düşüncesini en etkili biçimde işleyen şiirlerinden biridir.

Güneşin ve ayın altında küçük hareketlerle
Birbirlerine sevdalı, uçarlar sonsuza,
Hey sizler, nereye? – Hiçbir yere. – Nereden? – Her yerden.
Soruyorsunuz, ne zamandır birliktesiniz?
Çok olmadı. Ne zaman ayrılacaksınız? – Hemen.
İşte böyle bir anlık birlikteliktir, sevenler için sevda.

Brecht şiirinin "yıkıcı" dönemi, 1920'lerin ikinci yarısında, Marksizm'i öğrenmeye başlamasıyla değişmeye başlar. Bu dönemde yıkıcılık yapıcılığa, inançsızlık inanca doğru bir değişim sürecine girer. Bu süreçte şiirin, yazıldığı insanlar için yararlı olması kaygısı öne çıkar.

SÜRGÜNDE

1933'te Hitler'in iktidara gelmesiyle Brecht'in on beş yıl sürecek sürgün yaşamı başlar. Bu süre içinde yayımlanabilen tek şiir kitabı 1939'da *Svendborger Gedichte* (Svendborger Şiirleri) olur. Svendborger, Brecht'in Almanya'yı terk ettikten sonra yerleştiği Danimarka'da bir kıyı kasabasıdır. Burada geçirdiği altı yıl, üretkenliğinin en verimli dönemidir. *Svedborger Şiirleri*'nin basılmasını, Brecht Danimarka'yı terk edeceği sırada, yardımcılarından, tiyatro oyuncusu Ruth Berlau sağlar.

Svendborger Şiirleri için baştan sona bir siyasal şiirler toplamı denebilir. Brecht şiirlerinin doğrudan siyasal savaşım içindeki insanlara seslenmesini istiyor, bunun için doğrudan siyasal şiirler, hatta çoğu bestelenerek söylenen marşlar yazıyordu. Bu dönemde yazdığı, siyasal temaların bulunmadığı şiirlerini ise kitabına almamıştır. Bu şiirlerde dil, imgeden tümüyle arınmış, doğrudan konuşma diline yönelmiştir. *Ev Vaazları*'nda bulutlarla, sularla, bitki örtüleriyle çok sık karşımıza çıkan doğa, *Svendborg Şiirleri*'nde ortadan kaybolur. Yerini ürkek, belirsiz, arada bir görünüp kaybolan küçük doğa parçalarına bırakır. Bu dönem şiirlerinde ortadan silinen bir başka özellik de lirizmdir. Lirizmin Brecht şiirinden tümüyle çekildiği söylenemez ancak bu kitabına Brecht neredeyse hiçbir lirik şiirini almamıştır.

Okul yıllarında başlayan Latin ozanlarına sevgisinin yanı sıra Brecht bu dönemde incelediği Uzakdoğu, özellikle de Çin

şiirinden de etkilenmiştir. Çin şiirinden yumuşak, yalın, uyaksız ve özgür koşukla yazma olanaklarının yanı sıra Konfüçyüs öğretisini de öğrenir. Şiirin haykırışı, ancak dingin bir olgunluk içinde olanaklıdır. Konfüçyüs'ün dostluk ve erdem düşünceleriyle sosyalizm idealini özdeşleştirir ve bu iki kavram şiirlerinde sürekli yinelenen temel bir izlek olur.

Bu kültürlerin, kısa yapılar içinde, birbirine karşıt iki konunun karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan çelişkinin şaşırtıcılığı ile şiir oluşturma tekniğini de ustaca kullanmıştır. Çin şiiriyle ilgisi, Brecht şiirini bir yandan son derece yalınlaştırırken bir yandan da zenginleşmesini ve yoğunlaşmasını sağlamıştır. Çin şiiriyle ilişkisi, Brecht'in yaratıcılığında önemli bir etken olan zekâ kıvılcımlarını da daha yoğun bir biçimde kullanmasına yol açmıştır. Yapısını zekâsıyla kurduğu pek çok şiirin temel özelliği, okuyucuda beklenmedik bir şaşkınlık yaratmasıdır. Çelişkili, uyumsuz ya da saçma iki durum birbiriyle karşı karşıya getirilir. Bu yadırgatma, okuru bir bilgiye götürmek ya da uyarmak amacı taşır:

Tebeşirle duvara yazılmış:
Savaş istiyoruz.
İlk vuruldu
Bunu yazan

Güncel siyasal koşulların da etkisiyle Brecht şiirini o denli yalınlaştırır ki kimi şiirlerine "Çocuk Şiirleri" üst başlığını koyar. Yine aynı amaçla fabller yazar. Kimi şiirlerini ise doğrudan marş olarak söylenebilmesi için yazmış, Hans Eisler'in bestelediği bu marşlar büyük yaygınlık kazanmıştır.

Svendborger Şiirleri'ne girmeyen dönemin öbür şiirlerinde bir yandan siyasal konular işlenirken bireysel sayılabilecek ko-

nuları anlatan, aşk ve doğaya dönük şiirler de önemli yer tutar. Hatta siyaset dışı şiirlerinin şaşılacak bir konu çeşitliliğine ulaştığı görülür. Bu şiirlerin dili, siyasal şiirlere göre yumuşaktır. İnsani yanları öne çıkaran lirik bir anlatım dile egemendir.

1939'dan sonra sürgün yaşamı daha da güçleşir. Kısa sayılabilecek sürelerle kaldığı İsveç, Finlandiya, Sovyetler Birliği'nden sonra ABD'ye gider. Kapitalizmin yeryüzündeki merkezi Brecht için mutlu olabileceği bir mekân değildir. Oyunları beğenilmez, geçinebilmek için yazdığı pek çok senaryo geri çevrilir. Kendini hiç olmadığı kadar "garip" ve yalnız hisseder. Bu duygular şiirine de yansır:

Her sabah, ekmeğimi kazanmaya
Giderim pazara, yalanların satın alınacağı yere.
Umut dolu
Sunarım kendimi satıcıların arasında

İçinde bulunduğu garip durumu anlatan hüzünlü şiirler yazar ama "Almanya Üstüne" ya da "Oğlu Ölen Ananın Ağıdı" gibi 1941 yılında yazdığı şiirlerde olduğu gibi uzaktaki yurdunun acılarını da içinde duyar, savaş sonrasına ilişkin yurdu üstüne tasarılar kurar.

Gök, yer ve rüzgâr
Ve insanların yarattıkları
Kalabilirler ama
Sömürücüler
Kalamaz.

BERLİN'DE

Savaş sonrasında Brecht, ancak 1948'de Berlin'e dönebildi. Döndüğü ülke, on beş yıl önce terk ettiği ülkeden çok farklıydı. Her şey altüst olmuştu. Sanki "yeni bir ülkede yeni bir hayata" başlamış gibiydi. Ölümüne dek geçen sekiz yılda yine pek çok şiir yazdı. Bunların büyük çoğunluğu günlük izlenimlerden yola çıkılarak yazılmış lirik şiirlerdir. Bunlar arasında kimi parlak aşk şiirleri özellikle dikkat çeker. 1953'te yazdığı "Buckow Ağıtları" başlıklı şiirler ise izlenimci bir ressamın açık havada çizdiği küçük desenler gibidir. Kısa, yalın ve yoğun anlatım bu şiirlerde en üst düzeye erişir.

Brecht'in şairlik yaşamına baktığımızda, başlangıcını 1914 kabul edebileceğimiz, 1956'daki ölümüne dek kırk iki yıl süren kesintisiz ve yoğun bir şiir serüveniyle karşılaşıyoruz. Yaklaşık bin iki yüz şiirlik bu dev üretim, şiirsel yoğunluğunu hiç yitirmeden sürmüştür. Natüralist sayılabilecek bir tutumla başlayan şiir serüveni, doğu ve batı kültürlerinden pek çok etki altında kendine özgü bir nitelik kazanmıştır. Brecht şiiri için söylenebilecek en genel tanım, onun şiirinin, yalınlığın, düz anlatımın 20. yüzyıl dünya şiirindeki doruklarından biri olduğudur. Brecht şiire başladığı yıllarda yaygın olan fütürizm (gelecekçilik), sonraki yıllarda hemen tüm Avrupa şairlerini etkileyen sürrealizm (gerçeküstücülük) gibi akımlardan hiç etkilenmemiş, arayışları hep, okurla doğrudan bağ kurabilen bir şiire yönelik olmuştur.

Brecht pek çok şiirinde ölçülü uyaklı biçimler uygulamıştır. Serbest ölçüyle yazdığı şiirlerinde de uyaklara önem vermiş, özellikle de dize sonlarının yanı sıra dize başları ya da ortalarına serpiştirdiği yarım uyaklarla şiirlerinde zengin bir ses uyumu yaratmıştır. Uyak kullanmada son derece yetenekli olmasına karşın pek çok şiirinde uyaklardan ve her türlü süs-

leme öğelerinden arınmış, "benim ritme gereksinmem vardı, tıkırtıya değil" diyerek "düzenli düzensizlik" olarak adlandırdığı bir şiir biçimi yaratmada ısrar eden Brecht, çok az şairin ulaşabildiği yalınlık içinde çok anlamlılığa ve derinliğe ulaşabilmiştir.

Brecht, bütün bu çabalarını şu sözleriyle özetler: "Bütün sanatlar en üstün sanat olan yaşama sanatına hizmet eder."

Valéry, bir sözün şiir sayılabilmesi için üç koşul sıralar: Dil değeri taşıması, bu dille anlatılan bir şey olması ve anlatılan şeylerin başkalarınca anlaşılabiliyor olması. Brecht'in şiirinin gerçek değerinin de her şeyden önce, dilinin yalınlığı ve gücüyle oluştuğunu belirtmek gerekir. Ancak bu yalınlık, içinde çok anlamlılığı da taşır. Brecht'in böylesi yalın anlatımla kurduğu şiir dünyası çevirmenleri de güç durumda bırakmakta, şiirin düz bir çevirisi bir başka dilde kupkuru bir metne dönüşüvermektedir. Onun sözcükleri sıradan ama sözcüklerin bileşimi büyüleyicidir. Bu dil büyüsü Brecht şiirinin ilk dönemi olan anarşist-nihilist coşkunluk döneminde oluşmuş, sonraki dönemlerde yapısal değişikliklerle yeni biçimlerde sürmüştür.

Yayımlanma olanağı bulunmamasına karşın bu denli ısrarla kesintisiz olarak şiir yazmak da yine büyük şairlere özgü bir özelliktir.

Brecht'in tüm şiirlerine topluca bakıldığında ortaya matematikle desteklenen bir maddi gerçek daha çıkıyor. Brecht'in şiir yazma süreci olan 1914-56 arasındaki kırk iki yıllık sürede yazdığı yaklaşık bin iki yüz şiir yıllara bölündüğünde yılda ortalama otuz şiir yazdığı ortaya çıkıyor. Bu da düzenli yayımlama olanağı bulabilse kırk yıl boyunca hemen her yıl bir şiir kitabı çıkarabileceğini gösteriyor. Brecht bu denli çok şiir yazmakla, başka büyük şairlerde de rastladığımız bir özelliğe daha kavuşuyor: Kendi hayatının, sanatının, dünyasının gelişimini

günü gününe belgelemek. Brecht'in pek çok şiiri, belki de yayımlanacağını düşünmeden günlük olaylar üstüne, bir sanatçının güncesine düştüğü notlar gibidir. Özellikle bu tip şiirleri, onun iç dünyasına yaklaşmamızı, onu yakından tanımamızı sağlar. Bu dünya, yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşamış bir şairin, bir sanatçının dünyasıdır. Umutla umutsuzluğun, eskiyle yeninin, bireyselle toplumsalın sürekli çatıştığı, insanların kolaylıkla yok olup gidebildikleri acımasız bir dünya...

Bu yazının girişindeki sava dönersek, Brecht gerçek bir yaratıcı değil de bir göz boyayıcı olsaydı sanatların en hası olan şiirle bu denli uğraşır mıydı? Üstelik şiirde yapmaya çalıştığı şey, her türlü süsü ortadan kaldırıp, yalnızca sözcükler ve anlamdan oluşan saf bir şiir, hiç olmazdı. John Fuegi'nin savları, önümüzdeki yıllarda Brecht üstüne tartışmaların daha da alevlenip yayılacağını gösteriyor. Bu tartışmalar Brecht'in yapıtlarının yeniden gündeme getirilip tartışılmasına yol açmasıyla da önem taşıyor.

Turgay Fişekçi, 1995

(*) Bkz. "Öldürülmek İstenen Brecht'tir", Thierry Gandillot, "Le Nouvel Observateur", 20 Nisan 1995. Çeviren: Aslı Yıldırım, "Evrensel Kültür", Sayı: 43, Temmuz 1995, ss. 16-17.

YENİ BASIM İÇİN BİRKAÇ SÖZ YA DA ŞİİR ÇEVİRİSİ ÜSTÜNE BİR MESEL

Şiir sanatıyla olduğu gibi Brecht şiiriyle de ilkgençliğimden bu yana ilgiliyim.

Çoğumuz gibi ben de Brecht'i ilk kez A. Kadir'le Asım Bezirci'nin birlikte hazırladıkları *Halkın Ekmeği* seçkisinden tanıdım. Çoğu politik şiirlerdi bu kitapta toplananların.

Sonra *Liebesgedichte* (Aşk Şiirleri) adlı 64 sayfalık incecik Almanca derlemeyi görünce Brecht şiirinin farklı yanları olduğunu da gördüm.

Bütün Şiirleri derlemesini gördüğümde ise çok geniş alanlara yayılan bir şairle karşı karşıya olduğumu anladım.

*

Şiir çevirilerinde çok tartışılan bir konu da şiirin aslından mı yoksa ikinci bir dilden mi çevrildiğidir.

Benim için öncelik Türkçesinin güzel olması, okuduğum şeyin şiire benzemesidir.

Kimileri için tabudur aslından çeviri. Ama örnekler farklı yaklaşımları da anlamak gerektiğini gösteriyor.

Azra Erhat'ın *En Hakiki Mürşit* adlı anı kitabında bu konuda ilginç bir bilgiye rastladım.

Liseyi Belçika'da bitiren Azra Erhat, 1934'te yurda dönünce yeni kurulan İstanbul Üniversitesi'nde Roman Dilleri Bölümü'ne kaydolur. Kürsü başkanı Leo Spitzer, Hitler faşizminden kaçmış dünyaca ünlü bir isimdir. Şöyle sürdürüyor Erhat: "Hangi sınıftan olursak olalım, hepimiz birlikte çalışıyor, araştırma yapıyorduk. Bunun en parlak örneği perşembe

akşamları kendi evinde düzenlediği İspanyolca seminerleri idi. İlk yıl öğrencileri olan bizler hiç İspanyolca bilmiyorduk, ama ne çıkar, Spitzer metoduna göre bir metni açıklamak için dilini bilmeye, gramerini öğrenmiş olmaya gerek yoktu, metnin karşısında kalındı mı, sözlük ya da başka araçlarla o metni çözmenin, anlamına varmanın çareleri bulunurdu." (s. 129)

Bu da bir yaklaşım elbet.

Sözün burasında Brecht'in, A. Kadir ile Asım Bezirci'nin Fransızcadan çevirdikleri "Tankınız ne güçlü generalim" dizesiyle başlayan ünlü şiirini ve aynı şiirin yıllar sonra bir başka değerli aydınımız Yılmaz Onay tarafından Almanca aslından yapılan çevirisini birlikte yayımlayarak yorumu okurlara bırakıyorum:

Tankınız ne güçlü generalim,
siler süpürür bir ormanı,
yüz insanı ezer geçer.
Ama bir kusurcuğu var:
İster bir sürücü.

Bombardıman uçağınız ne güçlü generalim,
fırtınadan tez gider, filden zorlu.
Ama bir kusurcuğu var;
Usta ister yapacak.

İnsan dediğin nice işler görür generalim,
bilir uçmasını, öldürmesini, insan dediğin.
Ama bir kusurcuğu var:
Bilir düşünmesini de.

(Çevirenler: A. Kadir - Asım Bezirci)

ONUR TOPLUMSAL TARİH YAYINLARI VAKFI

GENERAL, SENİN TANKIN ÇOK GÜÇLÜ BİR ALET
Yürüdü mü yere serer ormanı, yüz kişiyi ezer geçer.
Ama bir kusuru var işte:
Şoförsüz yürümez meret.

General, bombardıman uçağın müthiş.
Fırtınadan hızlı uçar, filden ağırını taşır.
Ama bir kusuru var işte:
Montör eliyle yapılır.

General, ne kullanışlı bir yaratık şu insan.
Uçabilir icabında, öldürebilir de.
Ama bir kusuru var işte:
Düşünebilir.

Çeviren: Yılmaz Onay

26.04.2020

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

1914 - 33
AUGSBURG'DAN MÜNİH VE BERLİN'E

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ÇAĞCIL SÖYLEN

Savaş alanına çöktüğünde akşam
Düşmanlar yenilmişti
Tınıları telgraf tellerinin
Haberi uzaklara taşıdı

Dünyanın bir ucunda için için yandı
Bir haykırış, gökkubbede parçalanarak
Bir çığlık, çılgın ağızlardan taşan
Ve esrik göğü aşan.
Bin dudak ilençle soldu
Bin yumruk, vahşi bir öfkeyle sıkıldı.

Dünyanın bir başka ucunda
Bir sevinç, gökkubbede parçalanarak
Büyük bir sevinç, bir eğlence, bir çılgınlık
Rahat bir soluklanma, gerinme
Bin dudak eski bir duayı söyledi
Bin el inançla birleşti.

Gecenin geç saatlerinde
Sayıyordu telgraf telleri
Savaş alanında kalan ölüleri –
O zaman dost ve düşman sessizleşti.

Yalnız analar ağladı
Her iki yanda.

GECEDEKİ BULUTUN ŞARKISI

Kalbim karanlık, gecedeki bulut gibi
Yurtsuz, ah Sen!
Göklerdeki bulut, üzerinde tarlaların ve ağaçların
Bilmez ne oluyor
Koca bir genişliğin var.

Kalbim, gecedeki bulut kadar vahşi
Yurt özlemiyle çılgın, ah Sen!
Uzak göğün tümünü ister
Ve bilmez neden.

Gecedeki bulut, rüzgârla tek başına.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SOĞUK GECEDE

Soğuk gecede solgun beden
Filizi ormanın gürgen ağacının gövdesinde
Yarı uyanık, aşk sayıklamaları yerine geceyi işitirdi
Yalnız ve solgun ulumaları üşüyen köpeklerin.

Gecedeki çizgi alnındaki saç, çırpın gülümseme için
Gördü, soluklandı dilsiz yol pırıltısını yitirmiş gökte
Ve akşamleyin gördü yeryüzünü, sonsuz büyük
Kuş sürüsünde güneyden göğsüne inen heyecanlı kargaşada

Üzerine kara yağmur düşerken

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ALMANYA, SOLGUN, SARIŞIN

Almanya, solgun, sarışın
Vahşi bulutlar yumuşak alnında.
Nereye gidiyor sessiz göklerin?
Leş çukuruna Avrupa'nın.

Üzerindeki akbaba
Parçalayacak güzel bedenini
Ölürken pisliğiyle kirletecek seni
Ve o suyla
Besleyecek tarlalarını. Tarlalar!

Nasıl yumuşacıktı ırmakların bir zamanlar!
Şimdi zehirlendi leylak renkli anilinlerle.
Çıplak dişlerinle çıkarıp attın
Çocuklarla tahılı
Açlıktan önce.

Hasat yüzüyor
Kokuşmuş sularında!

NUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Almanya, solgun, sarışın
Kutsal ülke! Mutlulukla dolu!
Ölülerle dolu!
Açgözlü, doymak bilmez obur
Kavgacı kalbin, çürümüş
Hemen sat
Şili tuzuna bastır
Bunun için
Bayrağınla pazarlık et!

Ah, pislik ülke, keder çukuru!
Utan, boğduğun anılarından
Ve bozulmamış gençliğinden
Uyan Amerika!

TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

DÜNYAYI ÖLMÜŞ GÖRDÜĞÜMDE

Dünyayı ölmüş gördüğümde
Bitkiler, İnsanoğlu ve başka her şey
Yeryüzündeki hayvanlar, deniz dibindekiler
Bir dağın yükselişi
Öbür dağlardan ve Himalaya'dan daha yüksek
Yükselişiyle bütün dünyayı kaplaması.
Bilgelikti ona bu yüksekliği veren
Ahmaklık daha da yükseltti onu.
Işık güçlendirdi onu ama karanlıkla daha da büyüdü
Böylece değişti dünya tek bir dağ ile.
Şunu da söyleyebiliriz: Bu en büyük varlıktır!

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

78 NUMARALI DUYGUSAL ŞARKI

Ah, şu aşk yatağında
Bir kez daha yorgun uyuyakalmışım
Bir ağaç gördüm yeşil tomurcuk dolu
Güneşin altında.

Düşünüyordum rüyamda
Bu güneş altındaki ağacı:
Zamanı gelince beni bu
Yeşil ağacın altına gömsünler.

Sonra senin yanında uyanınca
Bembeyaz çarşaflar içinde:
Ah, beni bu çarşafların
İçine gömsünler diye düşündüm.

Ve perdelerin arasından süzülen
Yumuşacık ay
Hareketsiz, sessiz düşünüyordu.
Benim cenazem ne zaman?

Daha sonra bacağına
Ve ılık vücuduna sarılmışken
Düşündüm: İlerde
Beni bu kolların arasına gömün.

Ve hepinizi gözleri yaşlı mirasçılar gibi
Yatağımın çevresinde gördüm.
Düşündüm: Öldüğümde
Gitmeme izin vermeniz gerekecek

ONUR TÜRKİYE TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Siz çok şey verenler: Bana her şeyi
Veremediğiniz için üzüleceksiniz:
Beni sevinçli gördüğünüz için
Avunamayacaksınız.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ŞİPKA GEÇİDİ GÜLLERİNİN ŞARKISI

Gençlik yıllarımda bir pazar günüydü.
Babam o güzel bas sesiyle şarkı söylüyordu.
Söylüyordu, testi ve bardağı şekerlenmiş gibi
Şipka Geçidi Güllerinin Şarkısı'nı.

Bir başka pazar günü yeniden
Babam şarkı söylüyordu bize o güzel bas sesiyle
Zambakları ve leylakları değil
Şipka Geçidi'ndeki gülleri söylüyordu.

Sonraları da sık sık, kimileyin gözyaşları bıyıklarında,
Söylüyordu babam bize o güzel bas sesiyle
Güllerden değil, Myken'den söylüyordu
Hayır, yalnızca Şipka Geçidi'ndeki güllerden.

Sıklıkla gözlerimiz uykuya dalmadan önce
Babamızın gözleri henüz ıslaktı.
Son işaretten önce, yeniden söyledi
Şipka Geçidi'ndeki güllerin şarkısını.

Mezarı kazıldığında toprağa
O hâlâ söylüyordu, biraz solgun
Varlığı çoktan unutulduğunda da
Açıyordu güller Şipka Geçidi'nde.

İYİMSER İNSAN

İyimser bir insan
Hoşgörülüdür.
Bilir inceliği, dilinin ucuna geleni tutmayı

Bir erkek bir kadını dövmediğinde
Ve özveri gösterdiğinde bir kadın, sevdiğine
Kahve pişirdiğinde
Gömleğinin altında beyaz bacaklarıyla
Duygulandırır onu.
Yürek yarası bir erkeğin, arkadaşı
Satıldığında
Sarsar onu, dünyanın soğukluğunu tanıdığından
Ve ne denli bilge sestir
Kendine güvenir konuşmak için
Gecede

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

HER İNSAN KENDİ ADASINDA YAŞAR

Her insan kendi adasında yaşar
Takırdatarak dişlerini ya da terleyerek.
Gözyaşları, içer
Şeytanın edebiyat bilgilerini –
Onun dişlerini takırdatması
Kimseyi yerinden kıpırdatamaz.

Her insan kendi dilinde konuşur
Ve hiç kimse anlamaz ne söylediğini
Kafasındaki ışığın.
Sonra iyi olarak da anlaşılmaz.
Düş kırıklığı ve incinmedir
Gerçek utanmazlıklar.

TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SÖZÜN ACIYDI

Sözün acıydı
Yolun dolambaçlı
Yedi uzun yılı geçerek
Yedi yıl dolaştın durdun

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

KONUK

Kadın soruyor durmadan, geceleri nerde yattığını
Erkek veriyor çabuk çabuk yedi yılın hesabını
Tavuk kesildiğini duyuyor bahçede
Biliyor, bir ikincisi yok evde

Sofrada ucundan yedi etin
Kadın, "alsana" diyor, o, "doydum"
Nerdeydin dün buraya gelmeden önce? – Gizli!
Nereden geliyorsun peki? – Bir önceki yerden!

Kalkıyor aceleyle, uçup gitti zaman
Gülümseyerek kadına, Hoşça kal, diyor, – Ya sen?
Düşüyor kadının eli yavaşça elinden
Bakıyor pabuçlarındaki yabancı tozlara erkeğinin.

TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SONE

Eskiden beri alışkınım pencerede
Suyun ya da ormanın uğultusuna
Çabucak uyudum bu nedenle
Uzanıp kaldım onun uzun saçlarında

O acılı geceden çok şey kalmadı aklımda
Biraz dizinden, azıcık boynundan
Sabun kokusu siyah saçlarında
Ve onun için kulaktan duyduklarım

Yüzü çabuk unutulur demişlerdi
İnce bir şey olduğundan üstünde
Yazılmamış boş bir kâğıt gibi

Yüzü pek gülmez demişlerdi
Çabuk unutulacağını bilir kendisi de
Anımsamaz kim olduğunu belki, okusa bu şiiri.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

EV VAAZLARI'NDAN

GÖLLERDE VE IRMAKLARDA YÜZMEK

1.
Solgun yazda, rüzgârlar yukarlarda
Yalnız ulu ağaçların yapraklarında gezinirken
Irmaklara uzanmalı insan ya da küçük göllere
Sazan balıklarına yuva olan sazlar gibi.
Gövde hafifler suda. Kol hafifçe
Sudan çıkıp gökyüzüne uzandığında
Esintisiyle sallar onu küçük bir rüzgâr
Kahverengi bir dal sanarak.

2.
Öğlenleri gökyüzü sonsuz bir serinlik sunar
Kırlangıçlar geldiğinde insan gözlerini kapar.
Çamur sıcaktır. Kabarcıklar çıktığında
Bilir insan: İçinde bir balık yüzmüştür
Gövdem, baldırlarım ve kımıldamayan kolum
Sessizce yatıyoruz suda,
Yalnız serin balıklar yüzüp geçtiğinde içimizden
Duyumsuyorum güneşin küçük göl üzerinde ışıdığını.

ONUR TÜRKSEL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

3.
Akşamları divanlara tembelce uzanıldığında
Böylece bütün organlar dağlanmış
İnsan her şeyi yapmalıdır, saygısızca, dedikoduyla
Mavi ırmaklara savurarak güçlü sancıyı.
En iyisi akşama dek dayanmaktır
Çünkü sonra solgun gökbalığı gelecek
Kötü ve obur ırmak ve çalıların üstüne.
Bütün nesneler, size nasıl da yararlı hepsi.

4.
Kuşkusuz insan sırtüstü uzanmalıdır
Alıştığı gibi. Kendini bırakarak.
İnsan yüzemez, hayır, yalnızca yapar
İnsana ait moloz sürüleri olduğunda.
İnsan göğe bakmalı ve yaşlı bir kadın
Onu kollarında taşıyormuş gibi bırakmalı
Kendini, büyük entrikalar olmadan. Tanrı
Akşamları kendi ırmağında yüzer gibi.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

HANNA CASH BALADI

1.
Basma entarisi ve sarı mendiliyle
Gözleri siyah göller
Parasız, yeteneksiz hem de
Salıverdiği gür siyah saçları
İniyor daha siyah topuklarına kadar:
İşte bu Hanna Cash, benim çocuğum
Kibar beyleri aldatan
Rüzgârla gelen, rüzgârla giden
Bozkırlarda esen.

2.
Ne bir ayakkabısı vardı ne de bir gömleği
Bir dua bile bilmezdi
Koca şehirde bir kedi gibi gezerdi
Küçük, gri bir kedi, odunlar arasına sıkışmış
Siyah kanallardaki cesetler arasında.
Kendisi temiz değildi ama
İçki bardaklarını yıkadı
Ama yine de Hanna Cash, küçüğüm
Temiz bir yanı olsa gerek.

ONUR KÜLTÜR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

3.
Ve bir gece liman meyhanesine geldi
Siyah göller gibi gözleriyle
Ve köstebek saçlı J. Kent ile tanıştı
Bıçak atıcısıydı meyhanede
Aldı onu, birlikte çıktılar.
Kaşındığında ve gözünü kırptığında
Vahşi kent uyuzu
Hanna Cash, küçüğüm duyuyordu
Süzdü onu ta topuğuna kadar.

4.
Hayvanlar ve balıklar arasında yakınlaştılar
Ve birlikte bir yaşama doğru adım attılar
Yatakları ve masaları yoktu
Ne etleri ne balıkları vardı
Ne de çocukları için bir isim
Kar fırtınaları da esse, gökten yağmur da boşansa
Sular altında boğulsa da bozkır
Hanna Cash, küçüğüm, kaldı
Sevgili kocasının yanında.

5.
Polis, onun bir hırsız olduğunu söyledi
Sütçü kadın, sarhoş olup sallanarak yürüdüğünü
Ama Hanna: Ne olmuş öyleyse? dedi
O benim erkeğim. Ve Hanna öyle özgürdü ki
Kaldı onun yanında bu nedenle.
Sarhoş olduğunda, saçmaladığında
Tokatladığında Hanna'yı
Soruyor, Hanna Cash, küçüğüm
Yalnızca onu sevip sevmediğini.

6.
Çatı yoktu beşiğin üstünde
Ana baba tokatlaşıyorlardı
Yıllarca birlikte yürüdüler
Yolları asfalt kentten ormana
Ormandan bozkıra.
İnsan kar ve rüzgârda ne kadar yürüyebilirse
Artık yürüyemeyinceye kadar
İşte o kadar yürüdü, Hanna Cash, küçüğüm
Kocasıyla birlikte.

ONUR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

7.
Hiçbir elbise onunki kadar yoksul değildi
Bir pazar günü bile yoktu onun
Kiraz pastası yemeye üçüncü kez gidemedi
Ne Haar'da buğday çöreği yiyebildi
Ne ağız mızıkası dinledi.
Her gün öbürleri gibiydi
Güneş ışığı bile yoktu:
Hanna Cash, küçüğüm
Güneş her zaman yüzündeydi.

8.
Kocası balık çalıyordu, Hanna tuzu
Böyleydi işte, "hayat zor"
Bakın, balıkları pişirirken
Çocuklar kucağında
Dua ediyorlardı.
Elli yıl gecede ve rüzgârda
Aynı yatakta uyudular
Hanna Cash, küçüğüm
Tanrım, onu bir kez olsun güldür.

NUR TEMSA TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

MARIE A.'YI ANIMSAMA

1.
Mavi bir eylül günüydü
Genç bir erik ağacının altında sessizce
Sardım onu, solgun bir aşktı
Kollarımda tatlı bir düş
Ve üstümüzde güzel yaz göğü
Bir bulut vardı uzakta
Öylesine beyaz, öylesine yüksek
Sonra bir baktım, yok olmuştu.

2.
Aylar geçti o günden sonra
Şöyle böyle sessizce
Erik ağaçlarının hepsi kesildi.
Sorarsan, aşka ne oldu
Hatırlayamıyorum.
Ama bilirim ne düşündüğünü
Yüzünü unuttum gerçekten
Tek bildiğim, onu öptüğüm o an.

3.
Öptüğümü de unuturdum
Olmasaydı o bulut
Anıyorum hâlâ ve hep anacağım
Bembeyaz ve yüksekte.
Erik ağaçları belki yine çiçek açar
Belki o kadının şimdi yedi çocuğu vardır
O bulut yalnızca bir dakika göründü
Başımı kaldırdığımda uçup gitmişti.

YOLDAN ÇIKMAYA KARŞI

1.
Bırakmayın, yoldan çıkarmasınlar sizi!
Geri dönüş yok
Gün kapımızda
Gece rüzgârı ürpertiyor:
Yarın gelmeyecek.

2.
Bırakmayın, kandırmasınlar sizi!
Hayat kısadır
Afiyetle yutun onu
Bir şey kalmayacak sonraya
Bırakırsanız geçip gidecek.

3.
Bırakmayın, oyalamasınlar sizi!
Çok zamanınız yok!
Bırakın çürüsün ölenler!
Hayatur en yüce olan:
O da çok beklemez.

4.
Bırakmayın, yoldan çıkarmasınlar sizi
Angarya ve sömürü için!
Korku neden?
Bütün hayvanlar gibi öleceksiniz siz de
Ondan ötesi yok.

NUR ULUSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

YOKSUL B. B. ÜSTÜNE

1.
Ben, Bertolt Brecht, Kara Ormanlar'dan
Kentlere taşımış annem beni rahminde
Bu yüzden soğuğu ormanların
Ben ölene dek kalacak içimde

2.
Asfalt kentte evimde gibiyim. Baştan beri
Donatılmışım bütün ölüm nesneleriyle
Gazetelerle, tütünle ve alkolle
Güvensiz, tembel ama sonuçta mutlu

3.
İnsanlarla dostum. Herkes gibi
Sıradan bir şapka başımdaki
Ne garip kokulu hayvanlar derim
Sonra da önemli değil, ben de öyleyim

4.
Öğleden önce şezlonglarımda
İki kadınla otururum
Seyrederim onları kayıtsızca
İşte derim, güvenilmez bir adam

5.
Akşama doğru toplarım erkekleri
"Beyefendi" deriz birbirimize
Ayakları masamın üzerinde
Daha iyi olacak derler, sormam, ne zaman?

6.
Sabahın alacakaranlığında ıslanır çamlar
Ağaçların böcekleri kuşlar ötmeye başlar
Tam o saatlerde son kadehimi içerim kentte
Fırlatırım izmaritimi, dalarım tedirgin bir uykuya

7.
Oturduk, biz uçarı kuşak
Yıkılmaz sanılan evlerde
(Manhattan'daki gökdelenleri biz kurduk
ve Atlantik'i eğlendiren ince antenleri)

8.
Bu kentlerden kalacak olan: İçlerinden geçen rüzgâr!
Mutlu olur evleri yiyenler: Boşaltırlar
Biliyoruz, geçici olduğumuzu
Bizden sonra gelecekler, anılmaya değer olmayacak.

9.
Umarım yakında depremler başlayınca
Acıdan puro içemez duruma gelmem
Ben Bertolt Brecht, Kara Ormanlar'dan
Anasının karnında gelmiş asfalt kentlere.

*

ÖRT İZLERİNİ

Ayrıl arkadaşlarından istasyonda
Sabahleyin git kente, iliklenmiş ceketinle
Başını sokacak bir yer ara ve bir arkadaşın çalarsa kapını:
Aç, yok, açma!
Yine de
Ört izlerini!

Rastlarsan ana babana Hamburg ya da başka bir yerde
Yürü git yabancı biri gibi, yok ol köşede, tanıma
Sana armağanları olan şapkayla gizle yüzünü
Göster, yok, gösterme yüzünü
Yine de
Ört izlerini!

İşte burada, ye şu eti! Çekinme!
Git rastgele bir eve yağmur yağınca, otur bir sandalyeye
Ama çok kalma! Şapkanı da unutma!
Söylüyorum sana:
Ört izlerini!

Ne söylediysen, bir daha söyleme
Düşüncelerini bir başkasında bulursan: Tanıma.
Kimseye imzanı ya da resmini vermemişsen
Kimseyle buluşmamış, kimseyle konuşmamışsan
Nasıl yakalayabilirler seni!
Ört izlerini!

Dikkat, ölümü düşündüğünde
Mezar taşın olmasın yattığın yeri belirten
Üzerinde bir yazıyla seni ele veren
Ölüm tarihinle seni açığa çıkaran
Bir kez daha:
Ört izlerini!

(Budur bana öğretilen)

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

BU ADAMI NE ZAMAN GÖRSEM

Bu adamı
Ne zaman görsem
İçmemiş
O tanıdığım gülüşüyle
Her şey düzelecek derim
Bahar, güzel günler geliyor
Geçmiş zaman
Geri döndü
Sevgi yine başlayacak
Yakında
Her şey eskisi gibi olacak

Bu adamla ne zaman konuşsam
Yemeğini yemiş ve gitmiyorsa
Şapkasını çıkarmamış
Benimle konuşuyorsa
Sanırım, her şey iyileşecek
Alıştığımız zamanlar geçti
Bir insanla
Konuşulabilir, dinler o
Sevgi yeniden başlar
Her şey eskisi gibi olur

Yağmur göğe geri döner mi?
Yara
Artık acımasa da

Acır yara yeri.

ONUR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

700 AYDIN BİR PETROL KULESİNE HAYRANLIK DUYDU

Çağrısız
Geldik
Yedi yüz (ve pek çoğu da yolda)
Her yandan buraya
Rüzgârın esmediği
Değirmenlerin yavaşça öğüttüğü
Ocaklardan, ardındaki sıcaklıktan
Hiçbir köpeğin çıkmadığı

Ve seni gördük
Ansızın
Bir gecede dikilivermiş
Petrol kulesi.

Bir tek sen varsın
Başka hiç kimse yok.

Çabuk buraya koşun, hepiniz
Gelin, bindiğiniz dalı kesin, çalışanlar.
İşte dünyaya
Bir petrol kulesi biçiminde gelmiş olan
Tanrı karşınızda

Sen çirkin
Sen en güzelsin!
Yapmacıklığa zorlanan
Sen gerçeksin!

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Benliğimizi sil
Toplumcu yap bizi!
İstediğimiz gibi değil
Senin istediğin gibi.

Sen ne fildişinden, ne de abanozdansın
Sen demirdensin
Zafer, zafer, zafer
Sen ruhsuz cisim!

Sen ne görünmeyensin
Ne de sonsuz
Ama yedi metre yüksekliğin.
Gizemli hiçbir yanın yok.
Ama petrolsün.
Sen bize karşı değilsin
Dilediğince ya da dipsiz kurallar gereği değil
Sadece hesaplara göre bize tavır takınırsın

Senin için bir ot nedir ki?
Üzerine oturduğun bir şey.
Daha dün buralarda otlar yeşerirken
İşte gelip dikildin
Petrol kuyusu!
Senin için duygu
Hiçbir şeydir.

Bunun için duy bizi
Ve kurtar bizi düşüncenin kötülüğünden
Elektrikleşme, akılcılık ve sayılama adına.

OYUR ULUSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ÇOK AKILLI OLMAYI İSTEME

Çok akıllı olmayı isteme:
Bu denli akıl gerekmez, kavramaya
Birin hiçten çok olduğunu.

Hesaplara girme güvenle:
Onun biricik yardımcısı
Artık hiç kimsesiz.

Yalnızca cesaretine güvenme:
Hayatlarını kurtarırlar
Çoğunlukla yeterli cesareti olanlar.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SEVGİLİLER

Bak! Gökte yay gibi uçan şu turnalara
Uçarlarken bir yaşamdan bir başkasına
Bulutlar da birlikte gidiyor onlarla.
Bulut ve turnalar
İkisi de aynı yükseklik ve aynı telaş içinde
Yerlerinde duramadan
Yan yana, kısacık uçtukları o güzel göğü
İkiye bölüyorlar.
Her biri öbürünün salınışından başka bir şey görmeden
Aynı rüzgârı duyuyor.
Şimdi yan yana yatan bu çifti
Rüzgâr boşlukta öylece sürükleyebilir.
Bu uyum bozulmadıkça
Uzun süre kimse onları ayıramaz
Yağmurlardan ve kurşunların vızıldadığı
Her yerden uzaklaşabilirler
Güneşin ve ayın altında küçücük hareketlerle
Birbirlerine sevdalı, uçarlar sonsuza.
Hey sizler, nereye? – Hiçbir yere. – Nereden? – Her yerden.
Soruyorsunuz, ne zamandır birliktesiniz?
Çok olmadı. – Ne zaman ayrılacaksınız? – Hemen.
İşte böyle bir anlık birlikteliktir, sevenler için sevda.

ONUR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

1933 - 48
SÜRGÜNDE

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

İLK SONE

Bir zamanlar SEN ve BEN'e bölününce
Senin ORDA, benim BURDA yataklarımız
Tek bir sözcüktü kararlaştırdığımız
"Sana Dokunuyorum" anlamına gelen.

Sevinç vermez insana bu konuşmalar
Çünkü dokunmanın yeri doldurulmaz
Hiç değilse "o" elimizden alınamaz
Ve bir cennet gibi öylece korunur.

Gerekli olduğunda burda değildi
Burda olduğunda gerekli değildi
Burda değildi ya, gitmiş de değildi.

Yabancılar olduğunda çevremizde
Sık sık kullandık o sözcüğü. Hemen
Anlardık ki, uygunduk birbirimize.

TOPLUMSAL BİLİM VE KÜLTÜR VAKFI

ON BİRİNCİ SONE

Seni o yabancı ülkeye gönderirken
En kalın pantolonları (güzelim) bacaklarına
İyi örülmüş çorapları ayaklarına
Soğuk kışları düşünerek aradım.

Göğsün, kalçaların
Ve sırtın için saf yün aradım
Sevdiğim o şeyler ısınsın
Bana da biraz sıcaklık kalsın diye.

Bu kez seni sevgiyle ben giydirdim
Bazen (çok seyrek) soyduğum gibi
(Oysa ne çok isterdim)

Yine de giydirmem seni soymuşum gibi gelsin.
Her yerin iyice örtündü diye düşündüm şimdi
İyice örtündü, üşütmemesi için.

TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SORULAR

Ne giydiğini yaz bana! Sıcak tutuyor mu?
Uyuduğun yeri yaz! Yumuşak mı?
Nasıl göründüğünü yaz! Yüzün aynı mı?
Neyi özlediğini yaz! Kolumu mu?

Nasıl olduğunu yaz bana! Rahat mı?
Sana neler yaptıklarını yaz! Cesaretin yetti mi?
Ne yaptığını yaz! İyi şeyler mi?
Neler düşündüğünü yaz! Beni mi?

Sorulardır sana bütün verebildiğim
Ve gelen yanıtları kabullenmeliyim
Yorgunsan, uzatamam sana elimi.

Ya da açsan seni besleyemem
Sanki bu dünyada hiç yokmuşum
Unutmuşum gibi seni.

TOPLUMSAL ONUR EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

HAYAT KADININ ŞARKISI

1.
Canlarım, on yedi yaşımda
Çıktım aşk pazarına
Çok şey öğrendim.
Kötülükler çoktu
Ama oyun buydu.
Yine de midemi bulandırdı kimi şeyler
(Sonunda ben de bir insanım)
Tanrıya şükür, her şey hızla geçer
Aşk da, hatta keder de.
Nerde dün akşamki gözyaşları?
Geçen yılki karlar nerde?

2.
Elbet zamanla
Daha kolay gidilir aşk pazarına
Ve daha hızlı geçer orda yıllar
Fakat duygu
Dehşetli soğuklaşır
İnsanlar birazcık tutumlu olduklarında.
(Sonunda her stok bir gün erir)
Tanrıya şükür, her şey hızla geçer
Aşk da, hatta keder de.
Nerde dün akşamki gözyaşları?
Geçen yılki karlar nerde?

TÜRKİYE SOSYAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

3.
İyi öğretilse bile pazarlık
Aşkın borsasında
Şehveti paraya dönüştürmek
Hiç de kolay değildir
Şimdilik bu kadar yetişir
Ne de olsa yaşlanıyor insan
(Hep on yedisinde kalınmaz ya.)
Tanrıya şükür, her şey hızla geçer
Aşk da, hatta keder de.
Nerde dün akşamki gözyaşları?
Geçen yılki karlar nerde?

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

DÜŞMANIN KİM?

Aç olan
Ekmeğinin son lokmasını çalan sana düşman görünür.
Ama hırsız, açlığı hiç tatmamış biriyse
Gırtlağına atlamazsın.

KAÇIŞIMIN İKİNCİ YILI

Kaçışımın ikinci yılında
Bir gazetede, yabancı bir dilde
Uyruğumu yitirdiğimi okudum.
İsmimi öbür iyilerin ve kötülerin yanında okuduğumda
Ne bir hüzün ne de sevinç duydum.
Kaçanların yazgısı
Daha kötü gözükmüyor bana
Kalanlardan.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ÂŞIK DUL'UN ŞARKISI

Ah, biliyorum, hiçbir zaman açıklayamam
Titrediğimi eli bana değdiğinde
Ah, neler oldu bana
Dua ediyorum beni baştan çıkarsın diye
Ah, yüz at çekse günaha sürükleyemezdi beni
Onu arzulamasaydım bu denli

Ne kadar karşı koysam da aşka
Sonunda bütün arzum aşktı
Biliyordum ona evet dediğim an
Donuma kadar soyulacağımı
Sanki benim derdim umurundaymış gibi
Onu arzulamasaydım bu denli

Kuşkudayım, o benim dengim mi
Gerçekten seviyor mu?
Varım yoğum eriyip gittiğinde
Beni silkip atacak mı
Ah biliyorum neden, ondan böyle kaçtığımı
Onu arzulamasaydım bu denli

Beş paralık aklım olsaydı
Ona kendimi asla vermezdim
Hemen kovardım
Her nasılsa yanıma yaklaştığında
Ah bir cehennem olup gitse
(Onu arzulamasaydım bu denli keşke.)

BİLİM TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SABAH AKŞAM OKUNMASI İÇİN

Sevdiğim
Söylüyor
Bensiz olamayacağını

Bu yüzden
Kendime dikkat ediyorum
Yolda yürürken önüme bakıyorum
Ve korkuyorum her yağmur damlasından
Sanki beni ezecekmiş gibi.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

RAHAT BİR ARABADA GİDERKEN

Rahat bir arabada giderken
Yağmurlu bir köy yolunda
Gecenin içinde giysileri dökülen birini gördük
El etti, durup alalım diye.
Kapalı bir yerdeydik ve yerimiz vardı ama geçip gittik
Hayır, dedim sıkıntılı
Kimseyi alamayız
Bir gün geçti belki aradan
Birden korktum sesimden
Bu davranışımdan ve bu
Dünyadan.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ANLATTIĞIMDA

Anlattığımda
Nasıl sokakta bulduğum
Bir adamı evime götürüp
Karnını doyurup, sonra da bir mektupla
Ona kefil olarak
İş bulması için bir arkadaşıma gönderdiğimi
Sonra da adamın bana neler yaptığını
Herkes çok güldü

Dinle beni aldatan adam
Aptal yerine konulduğum için utanıyorum şimdi
Sefillerin kahkahalarını da sana yolluyorum
İyi bil ki
Durumunu öne sürerek seni savundum
Senin yoksulluğunu, kimsesizliğini
Ve gördüm ki insanlar
Tartışmasız kabullendiler
Şimdi sen de benim gibi utancından kızar.

ONUR TÜRK DİL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

BANYO

C.N.

Yıllar önce göstermiştim sana
Sabahları nasıl yıkanacağını
İçinde buz parçacıklarının yüzdüğü
O bakır küvette.
Gözlerin açık, yüzünü suya daldırdığında
Ve sert havluya kurulanıp,
Duvardaki kâğıttan repliklerini okurken söylemiştim:
Bunu kendin için yapıyorsun
Kusursuz yap.

Şimdi senin hapiste olduğunu duydum
Sana yazdığım mektuplar
Yanıtsız kaldı. Seni sorduğum arkadaşlar
Sessiz. Senin için bir şey yapamam.
Senin sabahın nasıl olur? Hâlâ kendin için
bir şey yapacak mısın?
Umut ve sorumlulukla
Örnek, iyi şeyler.

TÜRKİYE ONUR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

DANTE'NİN BEATRICE'YE YAZDIĞI ŞİİRLER ÜSTÜNE

Hâlâ durur tozlu mezarı üzerinde
Hayatta hiç sahip olamadı
Gözlediği halde yollarını.
Adı, soluduğumuz havaya karıştı yine de

Onu anmamızı nerdeyse emretti
Şiirler yazarak üstüne
Yapacak bir şey kalmıyor bize
Dinlemekten başka bu övgüleri

Ah, nasıl da kötü bir gelenek başlattı
Yücelterek böylesine bir güçle
Yalnızca gördüğü, hiç denemediğini

Ondan bu yana bir bakışla başlayan şarkı
Hep güzel göründü yoldan geçenlere
Ve hep koruklar üzüm sayıldı

TÜRKİYE SINIR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

AŞKIN BİTİŞİNDEN

Anneleri acı içinde doğurdu ama kızları acıya gebe kaldı
Aşk girişimi söylendiğine göre artık bir hiç
Birlikte olmak yine geçerli ama
Kucaklaşma, savaşta bir kuşatma gibi.
Kadınlar kuşatıldıklarında
Kendilerini savunmak için kollarını kaldırıyorlar.

Kucaklaşmayı zevke dönüştürme yeteneğiyle tanınan
çiftliğin kızı
Samur kürkler içindeki mutsuz kız kardeşlerine alayla bakıyor
Bakımlı kalçalarını göstermek için her seferinde para alıyor
Pek çok kuşağı besleyen sabırlı kaynak
Bu kızın dişlerini sıkarak içeceğini çalmasını utançla görüyor.
Her hayvan bunu yapabilir ama bunlar da sanat yerine geçer.

TOPLUMSAL KALKINMA VE KÜLTÜR VAKFI

SOSYALİST YAPILANMANIN ACELECİLİĞİ

1930 yılında Amur kıyısındaki Nikolayevsk'ten gelen bir adam
Moskova'da aşağıdaki soruyu sordu:
Daha ne kadar bilgileneceğim?
Altı haftadır geziyorum. Bu sürede
Köyde kalanlar çoktan değişti.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

BİR OĞLAN ÇOCUĞUNUN DOĞUMUNDA
(Çinli Su Tung-po 1036 - 1101'den sonra)

Aileler, bir çocuğunuz olduğunda
Akıllı olsun istersiniz
Ben, ben akıldan geçirerek
Bütün hayatımı yıktım.
Umarım, benim oğlum
Anlaşılmak isteyecektir
Bilgisiz ve düşünmeye üşenen biri olarak.
Sonra da sakin bir hayatı olacak
Hükümette bir bakan olarak.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

"YAHUDİ YOSMASI" MARIE SANDERS BALADI

1.
Nürnberg'de bir yasa çıkardılar
Kimi kadınlar çok ağladı
Çünkü istenmeyen adamla yatmıştı

"Et pahalanıyor varoşlarda
Gümbür gümbür vuruyor davullar
Ey gökteki tanrı, bir şey olacaksa
Bu gece yaparlar."

2.
Marie Sanders, gereğinden daha siyah sevgilinin saçları
İyisi mi bugün ona gitme
Dün gittiğin gibi

"Et pahalanıyor varoşlarda
Gümbür gümbür vuruyor davullar
Ey gökteki tanrı, bir şey olacaksa
Bu gece yaparlar."

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

3.
Anne, anahtarı ver bana
Kötü bir şey yok aslında
Her zamanki gibi işte ay

"Et pahalanıyor varoşlarda
Gümbür gümbür vuruyor davullar
Ey gökteki tanrı, bir şey olacaksa
Bu gece yaparlar."

4.
Bir sabah erkenden saat dokuzda
O, şehirde dolaştırıldı
Gömlekli, saçları kazınmış, boynunda bir levha
O, kaskatı baktı
Dar sokak çığlık çığlığa

"Et pahalanıyor varoşlarda
Badanacı konuşacak bu gece
Yüce tanrım, kulakları olsa
Duyarlardı ne hazırlanıyor onlara."

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

KİTAPLARIN YAKILMASI

İktidar emrettiğinde, zararlı bilgilerle dolu kitaplar
Ortalık yerde yakılacak diye. Her yerde
Sürü davranışları zorlandı. Kitaplarla dolu arabalar
Odun yığınlarına doğru taşındı. Bulundu gözden düşmüş
Bir şair, en iyisinden. Yakılacaklar listesi incelendi,
Onun kitaplarının unutulmuş olmasından korkularak.
Şair koştu yazı masasına öfkeyle ve bir
Mektup yazdı iktidara:
Yakın beni! Yazdı kalemi uçarcasına, yakın beni!
Bana bunu yapmayın! Yok edin beni! Kitaplarımda
Her zaman gerçeği yazmadım mı? Şimdi ise bana
Bir yalancı gibi davranıyorsunuz! Size emrediyorum:
Yakın beni!

OVA TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

DOĞACAKLARA

1.
Gerçekten karanlık bir dönemde yaşıyorum!
İyimser bir sözcük aptallık. Kırışıksız bir alın
Duyarsızlık. Gülenlere
Ürkünç haberler
Henüz ulaşmamış.

Nasıl bir düzen!
Ağaçlardan söz etmek bile suç
Çünkü bir suskunluk bunca haksızlığa karşı
Orada, sessizce caddeyi geçene
Dostları artık
Ulaşabilirler mi?

Doğru, ben ekmeğimi kazanabiliyorum
Ama inanın, yalnızca bir rastlantı. Hiçbir şey
Keyfime bakma hakkı vermez bana.
Rastlantıyla kurtulmuşum (Şansım olmasa
Şimdi yitmiştim).

Ye iç sen! Keyfine bak! diyorlar
Nasıl yiyip içebilirim, yediklerimi
Açların elinden almışsam ve
Bir bardak suyum, bir susuzda yoksa?
Ama yine de yiyip içiyorum.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Bilge olmayı isterdim.
Eski kitaplarda yazar, bilgeliğin ne olduğu:
Uzak kalmak dünyanın kavgasından ve kısa ömrünü
Korkusuzca geçirmek
Şiddetten uzak
Kötülüğe iyilikle karşılık vermek
İsteklerini gerçekleştiremeyip unutmak
Bilgelik sayılıyor.
Ben bunları yapamam:
Gerçekten, karanlık bir dönemde yaşıyorum!

2.
Düzen bozulmuştu kentlere geldiğimde
Açlık kol geziyordu.
Ayaklanan insanların arasına karıştım
Onlarla birlikte öfkelendim.
İşte böyle geçti yeryüzünde
Bana verilen ömrüm.

Yemeğimi savaşlar arasında yedim
Katiller arasında uyudum
Aşka önem vermedim
Doğayı sabırsızca seyrettim
İşte böyle geçti yeryüzünde
Bana verilen ömrüm.

Yollar bataklığa gidiyordu benim zamanımda
Konuşmak beni kasapların eline düşürdü.
Çok az şey yapabildim. Ama hükmedenler
Sanırım, bensiz daha güvenliydiler.

İşte böyle geçti yeryüzünde
Bana verilen ömür.

Güçler azdı. Hedef
Çok uzakta.
Açıkça görülüyordu, benim için
Ulaşılmaz olsa da.
İşte böyle geçti yeryüzünde
Bana verilen ömür.

3.
Sizler, siz yükseleceksiniz
Bizleri yutan tufanın içinden.
Düşünün
Bizlerin zayıflıklarından söz ederken
Yaşamadığınız
Karanlık dönemleri de.

Ayakkabıdan daha çok ülke değiştirerek yürüdük
Sınıf savaşlarının içinden, umutsuzduk
Yalnızca haksızlık var, başkaldırı yokken.

Şunu da biliyoruz:
Alçaklığa karşı kin
Gerer yüz hatlarını.
Haksızlığa karşı öfke
Kısıklaştırır sesi. Ah, biz
Dostluğun toprağını hazırlamak isteyenler
Biz dost olamadık.

ONUR ULUSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Ama sizler, o günler gelince
İnsanın insana yardımcı olduğu
Anın bizi
Hoşgörüyle.

*

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

OYUN YAZARININ ŞARKISI

Ben bir oyun yazarıyım.
Gördüklerimi gösteririm, insan pazarından
Gördüklerimi. İnsanca davrananları
Gösteririm ben, ben oyun yazarı.

Nasıl planlarla birbirini sıkıştırmaya çalışanları
Ya da coplarla ya da parayla
Nasıl sokakta durup beklerken
Nasıl birbirini düşürmeye hazırlananları
Umut dolu olmayı
Nasıl sözleşip buluştuklarını
Nasıl birbirlerini darağacına gönderdiklerini
Nasıl sevdiklerini
Nasıl yağmayı savunduklarını
Nasıl yemek yediklerini
Gösteririm.

Sözcükler birbirine seslenir yazarken ben.
Anne oğluna ne söyler
Müteahhit, altındakilere ne buyurur
Kadın adama ne yanıt verir
Bütün sahte sözcüklerle, bütün yukardan bakanları
Yalvarıcıları, yanlış anlaşılanları
Yalancıları, bilgisizleri
Güzelleri, gönül kırıcıları
Hepsini yazarım ben.

Görürüm karda yavaşça yürüyeni
Görürüm yaklaşan depremi

OYUN TİYATRO TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Görürüm dağları, ortasından geçen yolun kıyısında
duruşunu
Ve ırmakları görürüm, yatağından taşan.
Karda şapkaları başlarında olanları
Depremde iç ceplerinde paraları olanları
Dağlara çıkanları taşıtlarla
Ve polislere hükmeden deli ırmakları
Dile getiririm ben.

Aktarmaya çalışırım gördüklerimi
Okurum başka halkların oyunlarını ve başka zamanların
Sonradan yazdığım bir çift oyun
Denendi duruma göre, teknik ve iz bıraktı bende
Ne işime yarayacağı.
Öğrenirim başkaca, geçip İngiltere'den
Büyük feodal beylerin zenginliklerinin ölçüsünü.
Dünyaya hizmet etmeyi, büyüyüp gelişmeyi
Öğrenirim İspanyol ahlakını
Hintlileri güzel duyguların ustalarını
Ve Çinlileri, hangisi aileyi anlatır
Ve kentlerin renkli şık salonlarını.

Ve çağım öyle hızlı değişti ki
Gözlerimle gördüğüm kentler ve evler, iki yıl önce
ayrılırken
Bir geziden bir başka kente geri geldiğimde.
Ve büyük bir kitle içindeki insandaki değişikliği
görürsünüz,
Birkaç yılda. Ben gördüm.
Fabrika kapısında bekleyen işçileri – kapı çok yüksekti –
Ama filiz uç verdiğinde bükülmek zorundaydı.

Kendime de söyledim:
Her şey değişti, yalnız senin zamanın için.

Verdim her sahneyi başat unsuruna
Ve dağlandı her fabrika avlusunda onun yılı
Ve her odada
Sığır çobanlarının yaptıkları gibi dağlandı, tanınabilmesi için.

Ve söylenecek cümleler de
Onları da verdim başat unsuruna, hikmet gibi söylenebilsinler
Gelip geçici insanlar algılasınlar
Bir daha hiç unutmayacakları biçimde.

İşçi tulumlu kadın ne söyledi
Eğilip bildiriler üstüne, bu yıl içinde
Ve borsacılar sekreterleriyle nasıl konuştular
Enselerindeki şapkalarla
Görevimi yaptım, gelip geçiciliğini gösterdim
Onların döneminin.

Her şeye bir şaşırtıcılık verdim.
Bir annenin çocuğunu göğsüne bastırışını bile
Olağanüstü bir şey gibi döktüm kâğıda.
Hiç kimsenin görmediği bir şey gibi sundum
Kapalı bir kapı önünde üşümeyi bile.

OYUR TÜRKİYE TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

TİYATRO, DÜŞLER EVİ

Çok değerlidir tiyatro, düşler üreten
Bir sahne olarak. Oyuncu değerlidir
Kendinden geçmenin satıcısı olarak. Sizlerin
Maskeli evlerinizde krala dönüşerek ve ortaya koyarak
Tehlikeye düşmeden kahramanca hareketleri. Tutkuyla
Kavrayıp ya da duygudaşlıkla kendilerine gelen
İnsanlarla mutlu gönül şenliğinde, unutarak
Bir kaçak, günlerin güçlüklerini.
Türlü türlü söylenleri karıştırır, işini bilen elleriyle
Böylece iç dünyamız hareketlenir. Ayrıca yararlandırır sizi
Gerçek dünyanın olaylarından. Şu da var ki
Trafik gürültüsüne karşın kulağa seslenebilmek
Güçtür ve midesi boşken, kendisinin terk ettiği
Ve pek az tanıdığı sizlerin tahta dünyalarına girebilmek.
Ve sonunda tekmelenir de sizlerin evlerinden,
Küçük insanların tekrarını tanır o ve Kral'dan
Daha çok değil dünya daha çok değil ve
Gerçek hayatta yönünü bulabilen çok değil.
Elbette değerlidir bu eylem, günahsızdır
Alçalmanın yanında
Ve durağanlığı hayatlarımızın, söyleyin, bize
Düşlere hoş geldiniz deyin. Nasıl dayanılır
Düşler olmadan? Oyuncular, tiyatronuz bir
Evdir, orada insanlar sıkıcı ve tekdüze yaşama
Dayanmayı öğrenirler ve vazgeçmeyi büyük
İşlerden ve kendi kendileriyle duygudaş olmayı.
Sizler yanlış bir dünya gördüğünüzde, dikkatsizce
Birbirine karıştırıp gördüğünüz düşleri, farklı isteklerle
Ya da korkudan öldüğünüzde, üzülür
Oyuncu.

KOLTUK DEĞNEKLERİ

Büyük doktorun kapısını çalana dek
Yedi yıl çektim bu derdi
Sordu: Bu koltuk değnekleri de ne?
Yanıtladım: Tutmuyor bacaklarım.

Bu bir tansık değil dedi
Gel, dost ol, dene
Seni hasta eden bu koltuk değnekleri
Yürü, düş, sürün yerlerde!

Gülerek bir canavar gibi
Alıp güzelim koltuk değneklerimi
Kırdı sırtımda
Sonra da gülerek yaktı ateşte

Şimdi iyileştim, rahat yürüyebiliyorum
Bir gülüş iyileştirdi beni
Yalnızca arada bir odun görürsem
Bir süre aksıyorum.

ONUR TÜRKSAV TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

KÖTÜ BİR ZAMANDAN AŞK ŞARKISI

Birbirimizle dost olamadık
Ama yine de birlikte olduk.
Birbirimizin kollarındayken bile
Yıldızlar kadar uzaktık.

Şimdi yolda karşılaşsak
Bir hiç için dövüşebiliriz.
Birbirimizle dost olamadık
Birbirimizin kollarındayken bile.

SEVGİLİ ÇAĞRILMAYINCA

Bardaklar yıkanmamış
Çarşaflar düz
Gülümseyiş duygusuz
Dudaklar doygun

Pabuçlardan en büyüğü
Sandalyede bir kitap
Pantolonlar yün
Ziyaret beklenmiyor bugün.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

DUYUMSADIĞIN HER ŞEYE

Duyumsadığın her şeye
En küçük önemi ver.

Söylemişti sensiz yaşayamayacağını
Unutma bunu, yeniden rastlarsan ona
Tanıyacaktır seni.

Bana bir iyilik yap, bu kadar çok sevme beni

Son kez sevildiğimde
Duymamıştım en küçük bir sevinç bile.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ARDENS SED VIRENS

Ne güzel, bu ateşte
Soğuk küle dönüşmeyen
Kız kardeş, bak, sevgilimsin
Yanan ama tükenmeyen

Pek çoğu yitip gitti
Kabına sığmayıp taşan
Kız kardeş, seni tutmalı
Yanan ama tükenmeyen

Seni kaçıracak bir at
Yoktu savaş alanında
Bundan dikkatle dövüşmen
Yanan ama tükenmeyen

TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

BİR PROLETER ANNENİN SAVAŞA GİDEN ÇOCUKLARINA SÖYLEDİKLERİ

Efendilerinizin kanlı görevini
Yerine getirmeye gittiğiniz şu anda
Önünüzde düşmanın topları
Ardınızda yüzbaşının tabancası
Size söyleyeceğimi unutmayın
Efendinizin bozgunu sizin bozgununuz değildir
Onların zaferi de sizin olmayacağı gibi.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ALMANYA ÜSTÜNE

Siz dost Bavyera ormanları, siz büyük kentler
Çamlarla kaplı Rhön, sen gölgeli Kara Orman
Siz kalabilirsiniz.

Thüringen'in kızıl bayırları, düzgün fundalıkları Mark'ın
Siz kara kentleri Ruhr'un, demir kayıklarla dolaşan
Neden kalmıyorsunuz?
Sen de çok yönlü Berlin
Altında ve üstünde asfaltlarının, kalabilirsin.
Ve siz
Hansa limanları kalın... Ve Saksonyalar
Birbirine geçmiş kentler kalın... Ve siz Silezya kentleri
Üstleri dumanla örtülü, doğuya bakan, kalın siz de.

Yalnızca general bozuntuları ve Nazi valileri
Yalnız fabrikatörler ve borsacılar
Yalnızca toprak sahipleri ve devlet yanlıları
yok olmalılar
Gök, yer ve rüzgâr
Ve insanların yarattıkları
Kalabilir ama
Sömürücüler
Kalamaz.

MUTLULUKTAN

Kim kaçıp kurtulmak isterse mutluluk ister
Mutlu olmadan
Kurtulunamaz soğuktan
Açlıktan hatta insandan.

Mutluluk yardımdır.

Ben pek çok mutluluk yaşadım. Bu yüzden
Hâlâ buradayım.
Ama gelecekte anımsayacağım ürpererek
Ne denli mutluluğa gereksindiğimi.

Mutluluk yardımdır.

Güçlüdür kim mutluysa.
İyi bir savaşçı ve bilgili bir öğretmen
Mutludur

Mutluluk yardımdır.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

1 NO.LU SONE

Artık savaştayız, yolumuz zorlu
Sen, benimle bu yolu paylaşan
Dar ve genişi, yokuş ve inişi
İkimiz de öğrenen ve öğreten

İkimiz de aynı hedefe koşan
Bildiğimi sen de bil: Bu hedef bir
Yol yalnızca. Bu yolda biri düşer
Öbürü onu orda bırakırsa

Yalnız düşünerek sona varmayı
Yiter bu hedef, tanınmaz olur!
Sonunda koşmaktan soluksuz, kan ter

İçinde gri bir yokluğa varır.
Yolun başında bunu söylemeyi
Görev verdim şiir perilerine.

ONUR TOPLUMSAL BİLİM VE KÜLTÜR VAKFI

19 NO.LU SONE

Yalnızca benden kaçma yeter
Boş sözler de etsen duymak istiyorum seni
Sağır olsan gönlüm sözlerini ister
Dilsiz olsan gördüğünü.

Kör olsan, seni görmek isterdim
Sen yanımda yol gösterici oldun:
Uzun yolun daha yarısı bile aşılmadı
Bir düşün içinde yaşadığımız karanlığı

"Bırak beni yaralıyım" desen de boşa
Görevden dönülmez, yalnızca ertelenir
Başka bir yerde değil, yalnızca "burda"

Bilirsin özgür değildir gereksinilen kimse
Gönlüm her şeyden önce seni ister
Biz de diyebilirim, ben yerine

TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

YÜKSEK SES

Günde pek çok kez
Yüksek sesle okunan savaş haberlerini dinliyorum.
Tam anlayacakken her şeyi, bakıyorum dünyadayım.
Bu yüzden
Eve dönen denizcinin yaşlı annesinden ricası
Uykuya dalana dek
Üzerine bir kovadan su dökmesi.

BANYODA

Bakan bey banyosunda uzanmış
Eliyle tahta saplı fırçayı
Suyun altında tutmaya çalışıyor.
Bu çocuk oyunu
Önemli bir gerçeği saklıyor.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ONUNLA GİTMEK İSTİYORUM, ÇÜNKÜ SEVİYORUM

Onunla gitmek istiyorum, çünkü seviyorum
Bilmek istemiyorum neye patlayacağını
Düşünmek istemiyorum, iyi olup olmayacağını
Bilmek istemiyorum, beni sevip sevmediğini
Onunla gitmek istiyorum, çünkü seviyorum.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Ne gördün yolcu?

Hoş bir manzara gördüm, orada aydınlık bir göğün önünde kurşuni bir tepe vardı ve rüzgârda otlar hafifçe sallanıyordu. Bir ev tepeye sırtını dayamıştı, bir kadının bir erkeğe yaslanması gibi.

Ne gördün yolcu?

Sıra sıra tepeler gördüm, arkalarında topların sıralandığı.

Ne gördün yolcu?

Bir ev gördüm yıkılmaya yüz tutmuş, dik bir tepeye tutunarak ayakta duran ve bütün gün gölgede kalan. Değişik saatlerde geldim ve kimse Kamin Rauch'u terk etmedi, sanki yemek hazırlanıyormuş gibi. Ve orada oturan halkı gördüm.

Ne gördün yolcu?

Kaya zemin üzerinde çorak bir tarla gördüm. Her bir ot sapı tek başınaydı. Çimenler üzerinde taşlar vardı. Bir tepeden pek çok gölge.

Ne gördün yolcu?

Bir kaya gördüm, omuzları çimen toprağından, hiç yenilmemiş bir dev gibi. Ve ot, dik ve düz duran, onurlu, çoraklık içinde. Ve aldırmaz bir gök.

Ne gördün yolcu?

Bir yer kıvrımı gördüm. Burada binlerce yıl önce büyük devinimleri yeryüzünün olmadan önce. Granit sık sık ortaya çıkıyordu.

Ne gördün yolcu?

Oturacak bir sıra yok. Yorgunum.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

KAYIP LİSTESİ

Kaçarken batan bir gemiden, bindik batmakta olan bir başkasına –
Görünüm yine aynı – not aldım
Bir kâğıt parçasının üzerine adlarını
Hiç de fazla olmayan.
Margarettc Steffin. Küçük öğretmen, işçi sınıfından
Öğrenimin ortasında bitkin kaçıştan
Eriyip gitti ve öldü yüzü.
Terk etti beni, karşı çıkışlar
Pek çok bilgi, yeni arayışlarla
Walter Benjamin de. Aşılamayan sınırda
Yorgun izlenmekten, uzandı toprağa.
Çok olmamıştı uykudan kalkalı.
Ve sürekli yaşam sevinçlisi
Karl Koch, tartışmaların ustası
Sakınarak pis kokularından Roma'nın,
Atlatarak saldırılarını SS'lerin.
Ve çoktandır haber alamadığım
Ressam *Caspar Ncher.* Hiç olmazsa onun adını
Silebilseydim bu listeden.

Bunlar ölenler. Öbürleri
Uzaklaştılar benden adına lüks denen
Hayatın pislikleri için.

SÜRGÜNDEN GÖRÜNÜM

Ben de son gemideyim
Göründü ilk kızıllıkların sevinci palanga dolgularında
Ve külrengi sevgili yunus daldı
Japon Denizi'ne.
Altın nallı atlar
ve pembe örtüsü yaşlı bir kadının
Dar sokaklarında resimden Manila'nın
Göründü kaçak arkadaşıyla.
Zeytin ağaçları susuz bahçeleri Los Angeles'ın
Akşamları dar boğazı Kaliforniyalıların ve meyveciler
Bırakıldı mutsuzluğun habercisi
Soğuk değil.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

1942 YAZI

Günden güne
Bahçedeki incir ağaçlarını görüyorum
Tacirlerin yalanlar satan pembe yüzleri
Köşedeki masada satranç taşları
Ve haberlerle dolu gazeteler
Sovyetlerdeki kan deryası üstüne.

HOLLYWOOD

Her sabah, ekmeğimi kazanmaya
Giderim pazara, yalanların satın alınacağı yere.
Umut dolu
Sunarım kendimi satıcıların arasında.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

BİR ALMAN ANNESİNİN ŞARKISI

Oğlum, sana çizmeler
Ve kahverengi gömlekti armağanım:
Bilmiyordum, şimdi bildiğimi
Biriciğimin asılacağını.

Oğlum, elini görmüştüm
Hitler selamıyla kalkan.
Bilmiyordum onun selamının
Ellerinin çürümesi olduğunu.

Oğlum, seni duyuyorum
Kahraman bir ırktan söz edişini
Bilmiyordum, sezinlemiyordum, görmüyordum:
İşkence uşağını beklediğini.

Oğlum gördüm seni yürürken
Hitler'in ardında
Bilmiyordum kimi işaretlediğini
Hiç geri dönmeyecek olanı.

Oğlum bana derdin ki Almanya
Daha da tanınmış olacak.
Bilmiyordum tanınacağını
Küller ve kanlı taşlarla

Gördüm seni kahverengi gömleğinle
Geri dönüşü olmayan gidişini
Bilmiyordum, şimdi bildiğimi
Sırtındakinin ölüm gömleği olduğunu.

ONUR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

CHAPLIN'İN KOMİK BİR FİLMİ

Saint-Michel Bulvarında bir bistroya
Yağmurlu bir sonbahar akşamında genç bir ressam girdi
Birkaç kadeh yuvarladıktan sonra
Anlatmaya başladı, aylak bilardo oyuncularına
Bir zamanlar sevgilisi olan o yumuşak kadını:
"Çabuk beyler," dedi, "yalvarırım şu elinizdeki tebeşiri
Bana verin." Sonra diz çöküp titreyen ellerle
Yitik günlerin kadınının portresini çizmeyi denedi
Ama hep çizdiğini silip yeniden başlıyor
Sonra yine durup, yine çiziyor, içini çekiyordu:
"Daha dün çizebiliyordum."
Ona çarpıp sendeleyen müşteriler küfrediyordu
Sinirlenen patron onu yakasından tutup dışarı attı
O, kaldırımın üzerinde başını sallayarak
Hâlâ tebeşiriyle bir yüzün çizgilerini arıyordu.

TOPLUM VE KÜLTÜR VAKFI

ESİNTİLİ ŞARKI

Çabuk sevgilim, koş yüreğimin konuğu
Senden güzeli yok bana
Ama kollarına aldığında beni
Aceleyi bırak

Sonbaharda erikleri düşün
Balından çatlamış mürdümerikleri
Nasıl da korkarlar fırtınadan
Hafif esintileri severler
Öyle hafif ki duyamaz insan
Yumuşak bir beşik gibi erikler
Daldan ayrılmak
Yerde olmak isterler

Ah, baltacı artık yeter
Bırak baltacı, bir filiz bırak!
Şarabını bir nefeste içme
Beni böyle ayaküstü öpme

Sonbaharda erikleri bir düşün
Balından çatlamış mürdümerikleri
Nasıl da korkarlar fırtınadan
Hafif esintileri severler
Öyle hafif ki duyamaz insan
Yumuşak bir beşik gibi erikler
Daldan ayrılmak
Yerde olmak isterler

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ARKADAŞ

Beni, oyun yazarını
Savaş ayırdı arkadaşımdan, sahne ustasından.
Çok değildi çalıştığımız yerler.
Girdiğimiz kentlerde kimi zaman şöyle derdim:
Bu mavi çarşaf parçasının hakkını
En iyi arkadaşım verir.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

1948 - 56
DOĞU BERLİN

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

ALGILAMA

Geri döndüğümde
Saçlarım henüz aklaşmamıştı
Sevinçliydim.

Arkamızda dağların emeği durur
Önümüzde ovaların emeği

YENİ BİR EV

On beş yıllık sürgünden geri dönünce
Güzel bir eve taşındım.
No maskelerim ve sahne çizimlerim
Kuşkuyla baktılar astığım yere.
Yıkıntılardan geçerken
Bana bu evin sağladığı
Günlük ayrıcalıkları anımsayacağım.
Umarım sabrımı ölçmez, kabir sorularıyla
İçinde oturan binlerce insan.
Hâlâ dolabın üzerinde açılmadan duruyor
İçinde elyazmalarımla
Bavulum.

NUR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SAVAŞ SONRASI ŞARKICIĞI

Dön fırıldak dön!
Yol yapıldı yeniden.
Baba büyük bir ev yapıyor
Anne taşları ayırıyor.
Dön fırıldak dön!

Uç ejderha uç!
Gökte savaş yok.
Kopar ipini, sonra da uç
Yüksel Moskova üzerinden Pekin'e dek
Uç ejderha uç!

ZAAF

Senin hiç yoktu
Benim bir tane:
Seviyordum.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

AŞK ŞARKILARI

1.
Senden ayrıldığımda
O güzel günün sonunda
Açılınca gözlerim
Ne çok sevinçli insan varmış dedim.

İşte o akşamdan sonra
Sen bilirsin ya
Daha güzel dudaklarım
Çekirge gibi çevik bacaklarım

Ben böyle olalı beri
Daha yeşil ağaç, fidan ve tarla
Daha bir güzel suyun serinliği
Başımdan aşağı boşaltınca

2.
Beni sevindirdiğinde
Bazen düşünürüm:
Şimdi ölüversem
Mutlu kalırım
Sonsuza kadar.

Sonra yaşlanıp
Beni düşündüğünde
Tıpkı bugünkü gibi görünürüm sana
Bir sevdiceğin olur
Henüz gencecik.

NUR TOPLUM TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

3.
Küçücük dalda yedi gül
Altısını rüzgâr alır
Ama biri kalır
Bulayım diye onu.

Yedi kez çağıracağım seni
Altısında gelme
Ama söz ver yedincisine
Tek sözümle gel.

4.
Bir dal verdi bana sevgili
Üzerinde sarı yapraklarla

Yıl dediğin geçer gider
Aşk ise hep yeni başlar

*

ONUR TOPLUMSAL BİLİM VE KÜLTÜR VAKFI

BUCKOW AĞITLARI'NDAN

LASTİK DEĞİŞİMİ

Yol kenarında oturuyorum
Sürücü lastik değiştiriyor
Hoşnut değilim geldiğim yerden
Gittiğim yere de bayılmıyorum.
Neden öyleyse bu sabırsızlık
Beklerken lastiğin değişmesini?

ÇÖZÜM

17 Haziran Ayaklanmasından sonra
Yazarlar Birliği sekreterinin
Stalin Bulvarı'nda dağıttığı bildiriler,
Halkın hükümetin güvenini kötüye kullandığını
Ve iki kat çalışılırsa ancak
Yeniden güven kazanılabileceğini yazıyordu.
Daha kolay olurdu
Hükümetin
Bu halkı bırakıp
Yerine yenisini getirmesi.

ONUR KÜLTÜR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

KÖTÜ SABAH

Güzelliğini herkesin bildiği çınar
Bugün yapraklan soluk. Göl
Bulanık bir su birikintisi, dokunmayın!
Aslanağızları, küpeçiçekleri, sıradan, çağırmıyor
Neden?
Düşümde parmaklar gördüm bana çevrili
Kırılmış, nasırlı parmaklar
Aşağılar gibi bana dönüktü.

Bilgisizler diye bağırdım onlara
Suçumu bile bile.

ÇAMLAR

Erkenden
Bakırdandı çamlar
Öylece gördüm onları
Yarım yüzyıl önce
İki dünya savaşından önce
Genç gözlerle.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

BU YAZ GÖKYÜZÜ

Gölün üstünden, yüksekte bir bombardıman uçağı geçiyor
Kayıklardakiler başlarını yukarı kaldırmış
Çocuklar, kadınlar ve bir yaşlı.
Uzaktan yeme doğru gagalarını açmış
Yavru sığırcıklara benziyorlar.

MALA

Düşümde, bir inşaatta
Duvarcı ustasıydım. Elimde
Bir mala. Harç almak için
Eğildiğimde, bir el ateş
Edildi ve malamın
Yarısını alıp götürdü.

ESİN PERİLERİ

Demir bir kırbaçla dövünce
Esin perileri daha güçlü şarkı söylüyor.
Heyecandan masmavi gözlerle
Bulutlarda şölenler düzenliyorlar.
Kalçaları acıdan titriyor
Cinsellikleri zevkten.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SEVİNÇLER

Sabahları pencereden ilk bakış
Eski bir kitabı yeniden buluş
Coşkun yüz
Kar, değişmesi mevsimlerin
Gazete
Köpek
Diyalektik
Duş, yüzmek
Eski müzik
Rahat ayakkabı
Kavramak
Yeni müzik
Yazmak, toprağa bir şeyler dikmek
Gezmek
Şarkı söylemek
Dostluk göstermek.

TİYATRO

Işığın içinde geliyorlar
Dokunabileceklerimiz, sevinç verebileceklerimiz
Değiştirebileceklerimiz.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ESKİSİ GİBİ (II)

Senin derdin benimdi
Benimki senin
Senin bir sevincin olmadı mı
Benim de yoktu.

SÜREKLİ DÜŞÜNÜYORDUM

Sürekli düşünüyordum: En yalın sözcükler
Yeterli olmalıdır gerçeği söylediğimde
Herkes yüreğinin yırtıldığını hissedecek.
Kendini savunmazsan
En azından
Yok olup gideceğini anlayacaksın.

TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

HALKIN EKMEĞİ

Halkın ekmeğidir adalet
Kimi zaman boldur kimi zaman az
Tadı kimi zaman güzeldir kimi zaman kötü
Ekmek az olunca açlık hüküm sürer
Ekmek kötü olunca mutsuzluk.

Kötü adalete son!
Sevgisiz pişirilmiş, bilgisiz yoğurulmuş
Tatsız adaletin kabuğu gridir
Bayat adalet, çok geç gelir.

Ekmek bol ve güzelse
Yemek artıkları hoş görülebilir.
Her şey aynı anda bollaşamaz.
Adaletin ekmeğiyle beslenen
Ekmek gerçekleştirebilir
Bolluğun gelişini.

Günlük ekmek nasıl gerekliyse
Adalet de her gün gerekli.
Evet, günde pek çok kez gerekli.

TOPRAK NUR TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Sabahtan akşama çalışırken, eğlenirken
Çalışmak eğlencedir de.
Zor anlarda ya da sevinçliyken
Halk gereksinir, bol ve iyileştirici
Adaletin günlük ekmeğine.
Adaletin ekmeği bu denli önemliyse
Dostlar, onu kim pişirmeli?

Asıl ekmeği kim pişiriyor?

Asıl ekmeği pişiren halk
Adalet ekmeğini de
Pişirmeli

Bol, iyileştirici, günlük.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

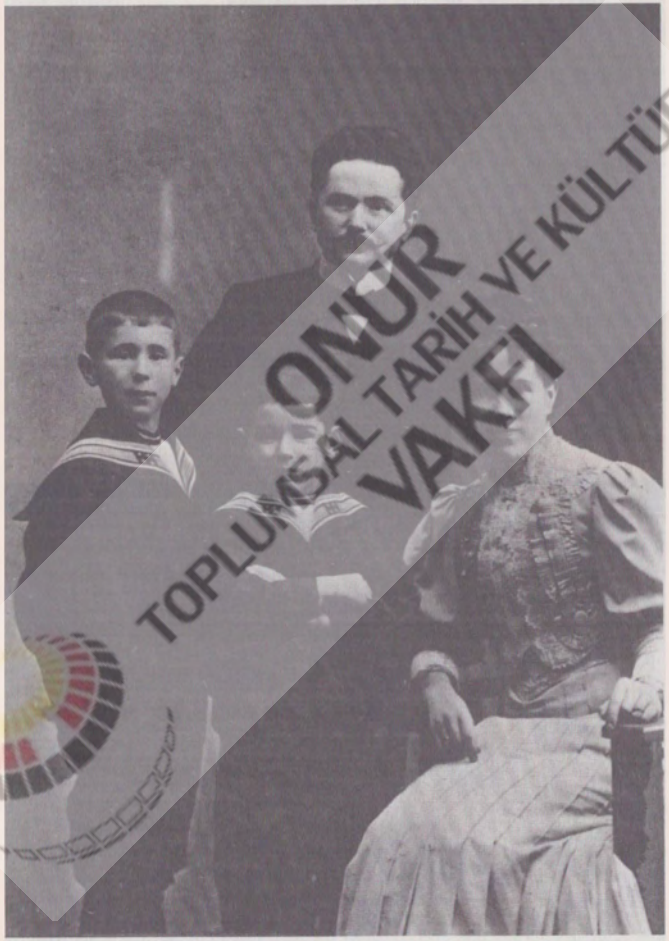

Brecht ailesi, 1908.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Paula Banholzer ile, 1918.

Babasıyla, Augsburg, 1929.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Brecht, birçok oyununun müziklerini besteleyen Kurt Weill ve oyuncu eşi Lotte Lenya ile, 1928.

Kopenhagen'da, 1936.

ONUR
TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI
TOPLUMSAL

Margarete Steffin ile, 1941.

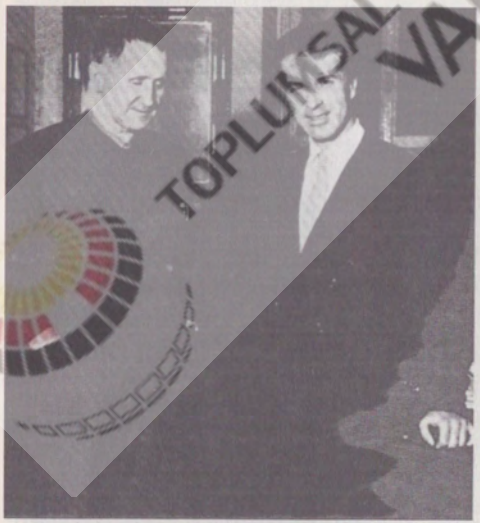

Giorgio Strehler ile, 1955.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

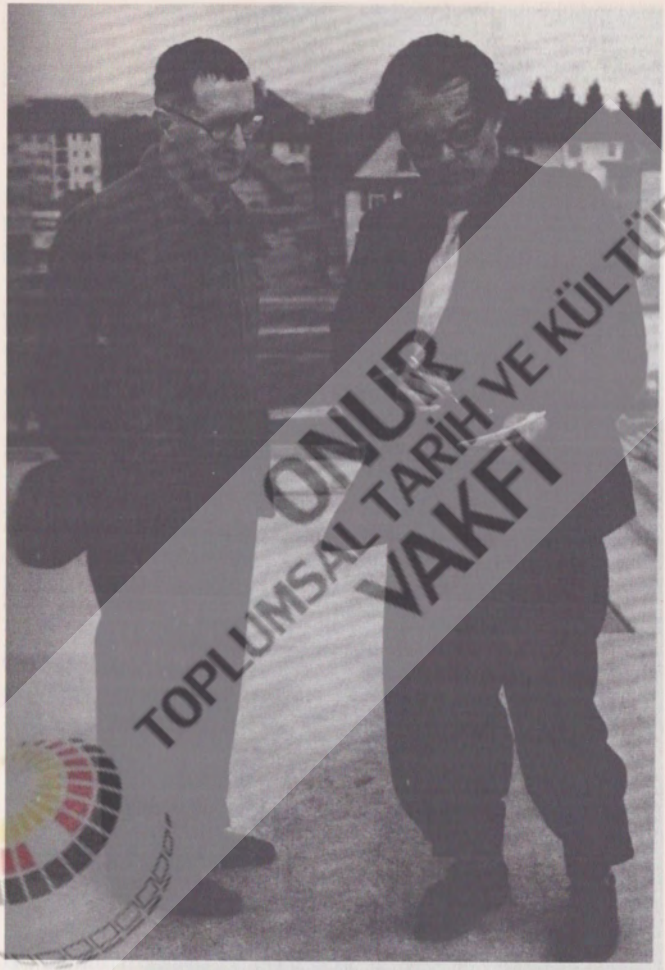

Max Frisch ile, 1948.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

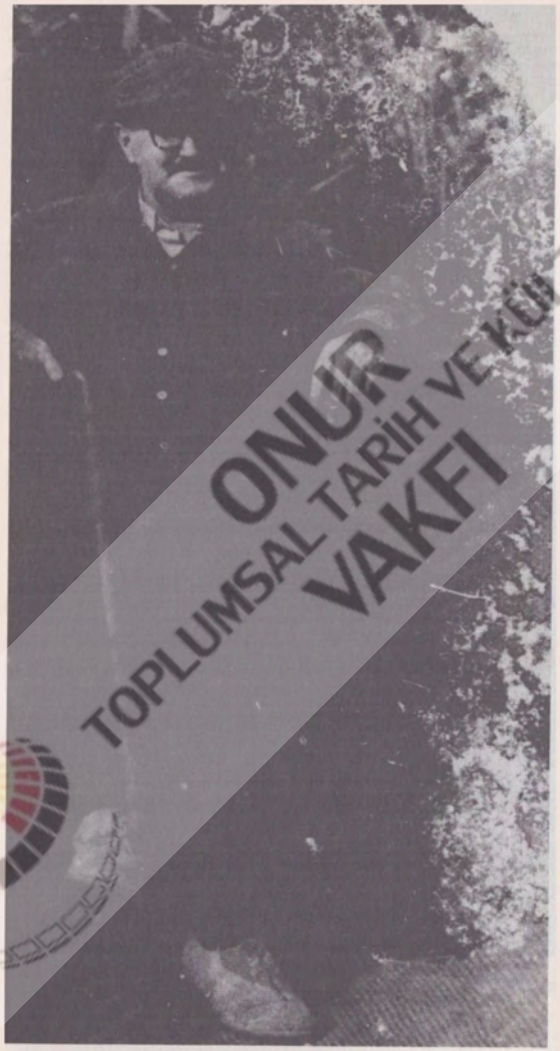

Buckow'da, 1954.

ONUR
TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR
VAKFI

NOTLAR

Sayfa

27 1914'te yazıldı. Aynı yıl "Augsburger Neusten Nachrichten" adlı önde gelen yerel gazetenin "Erzaehler" (Anlatıcı) adlı ekinde yayımlandı.

33 Brecht'in şiir ve şarkılarının numaralanması yanıltıcı özellikler taşır. "78 Numaralı Duygusal Şarkı"nın dışında "Marie A.'yı Anımsama" adlı ünlü şiiri, "1004 Numaralı Duygusal Şarkı" adıyla da tanınır.

41 Brecht'in 1927'de yayımlanan ilk şiir kitabı. *Bertolt Brechts Hauspostille* adıyla Berlin'de Propylaeenverlag tarafından yayımlandı. Kitap beş ana bölümden oluşmaktadır. Ayrıca tek şiirlik bir son bölüm ve "Yoksul B. B. Üstüne" adlı şiirden oluşan bir de ek bölümü vardır. Bölüm başlıklarına dinsel isimler verilmiştir.

47 Marie A., Brecht'in ilk önemli aşkıdır. Tam adı Rose Maria Aman'dır. Bir berberin kızıydı. 1917'de lise son sınıf öğrencisiyken tanıştılar. Bu yıllarda Brecht'in çok sayıda kız arkadaşı vardı. İlgisi kısa sürede ilk çocuğu Frank'ı doğuracak olan Bie Banholzer'e kaydı.

54 Yeni Nesnelcilik (Alm. Neue Sachlichkeit) akımıyla alay etmek amacıyla yazılmış bir yergi şiiri. Bu akım Almanya'da 1920'lerde egemen sanat anlayışları olan dışavurumculuk ve soyutçuluğa karşı gerçekçi bir üslubu benimseyen sanatçılar tarafından temsil edilmiştir. Aralarında George Grosz, Otto Dix, Max Beckmann gibi dönemin ünlü sanatçılarının bulunduğu bu akım I. Dünya Savaşı sonrasında toplumda yayılan kötümserlik ve kayıtsızlık eğilimlerini işlemiştir. Kendi içinde de farklı kollara ayrılan akım, Nazilerin yükselme döneminde etkinliğini yitirdi.

57 *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagony* (Mahagony Kentinin Yükselişi ve Düşüşü, 1928-29) oyunundan.

61 Ruth Berlau (1906-1974) için yazılmıştır. Brecht, Ruth Berlau'yu, Almanya'dan kaçıp Danimarka'ya yerleşince tanıdı. Ruth Berlau, Kopenhag Kraliyet Tiyatrosu'nda oyuncuydu. Zengin ve ünlü bir doktorla evliydi. Burjuva çevrelerde saygınlığı olmasına karşın bir işçi tiyatrosunun da kurucusu ve yöneticisiydi. "Kızıl Ruth" olarak tanınıyordu. Tanışmalarından sonra Brecht'in çevirmeni ve yardımcısı olarak çalıştı. Brecht'in konuklarını karşılayıp ağırladı, ona otomobil buldu, yolculuklarını düzenledi. Brecht, Danimarka'yı terk ederken Ruth Berlau da ailesini ve ülkesini terk ederek Brecht'in yakın çevresinden ayrılmadı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra da yine Brecht'le birlikte Doğu Berlin'e yerleşti. Ölümüne dek bu kentte yaşadı. Ruth Berlau, anılarında Brecht'in kendisine armağan ettiği bir taşın üstüne *et prope et procul* sözcüklerinin baş harfleri olan *epep* harflerini kazıyıp bunun "yakında ve uzakta" anlamına geldiğini söylediğini yazıyor (*Brecht'in Lai-tu'su*, İnter Yayınları, 1989, s. 211).

62 Margarete Steffin için yazılmıştır. Margarete Steffin 1932'de hizmetçi kız rolünü oynadığı *Ana* oyununun provaları sırasında Brecht'le tanıştı. Sonra Brecht'in sekreterlik işlerini üzerine aldı ve 1940'ta Moskova'da veremden ölene dek hep Brecht'in yakınında bulundu. Komünist olması ve bir işçi ailesinden gelmesi Brecht için onu daha da değerli kılıyordu. Çok iyi Rusça ve İngilizce bilmesinin yanında, Brecht'le birlikteki sürgün yıllarında Danimarka, İsveç ve Fin dillerini de kolaylıkla öğrendi. Brecht, "Grete" dediği Margarete Steffin için pek çok şiir yazdı.

63 *Die Rundköpfe und die Spitzköpfe* (Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar, 1932-34) oyunundan.

66 Brecht, Haziran 1935'te "Deutschen Reichs und Preussischen Staatsanzeiger"de yurttaşlıktan çıkarılanlar listesinde adını görünce bu şiiri yazdı.

67 Brecht bu şiiri, tasarladığı bir oyun için yazmış ancak tasarısını gerçekleştirememiştir.

69 Danimarka'da 30'lu yıllarda geçen bir olayın şiiri. Ruth Berlau, arabasıyla Brecht'i bir yere götürmektedir. Şiirde anlatılan olay gerçekleşir. Brecht davranışından duyduğu pişmanlıkla bu şiiri yazarak Ruth Berlau'ya göndermiş.

71 Şiirin başındaki C. N. harfleri Carola Neher'dir. İsimlerinin benzerliğine karşın Brecht'in pek çok oyununun sahne tasarımını gerçekleştiren ressam Caspar Neher'le bir akrabalığı yoktur. Carola Neher çok yetenekli bir tiyatro oyuncusuydu. *Üç Kuruşluk Opera*'da Polly'i oynamıştı. Brecht'e âşıktı. Brecht'in Helena Weigel ile evlenmesi üzerine Brecht'in çevresinden uzaklaştı. Sovyetler Birliği'ne giderek orada şarkıcı ve oyuncu olarak çalıştı. Troçkist olmakla suçlandığı bir dava sonucu on yıl hapse mahkûm oldu. Brecht uzun süre aramasına karşın ondan hiç haber alamadı. Ölümü bir giz olarak kaldı.

78 Brecht'in 1937-38 yıllarında yazdığı "Deutschen Satiren" (Alman Yergileri) başlıklı bir dizi şiirden biri.

87 Ruth Berlau için yazılmıştır. Brecht, Danimarka'yı terk etmeye karar verince, Ruth Berlau'nun da kendisiyle gelmesini ister. Ruth Berlau için ülkesini, ailesini, anadilini, rahat yaşam koşullarını terk etmek güç bir karardır. "Koltuk Değnekleri" şiiriyle Brecht, Ruth Berlau'dan kendi ayakları üzerinde durmasını istemektedir.

90 Ruth Berlau için yazılmıştır. Hans Eisler tarafından bestelenmiş, Ernst Busch tarafından söylenmiştir.

97 *Der gute Mensch von Sezuan* (*Sezuan'ın İyi İnsanı*, 1938-40) oyunundan.

100 Bu şiirde adları geçen Brecht'in yakın arkadaşları: Margarette Steffin için bkz. "On Birinci Sone" notu; Walter Benjamin (1892-1940), yirminci yüzyılın ilk yarısının en önemli Alman edebiyat eleştirmeni ve estetik kuramcısıdır. Brecht üze-

rine birçok denemesi vardır. Brecht'le dostluk ilişkileri de vardı. Gestapo'dan kaçarken Fransa-İspanya sınırında, İspanya sınırının kapatılması üzerine intihar etti. Karl Korsch (1886-1961), Almanya'da 1918 Devrimi'nden sonra Thüringen'de geçici olarak adalet bakanlığı yapmıştı. Konulara eleştirel bakışına ve zekâsına Brecht hayranlık duyuyor, en yoğun siyasal tartışmalarını Korsch'la yapıyordu. Brecht'in Marksizmi öğrendiği hocası sayılır. Caspar Neher (1897-1962), ressam ve sahne tasarımcısı. Münih Güzel Sanatlar Akademisi'nde tiyatro eğitimi gördü. Brecht'le çocukluk ve okul arkadaşıydı. Arkadaşlıkları tiyatro alanında da sürdü. Brecht'in pek çok oyununda sahne tasarımcısı olarak çalıştı. Şiirden, II. Dünya Savaşı yıllarında ilişkilerinin koptuğu anlaşılıyor. Savaştan sonra Caspar Neher, Berliner Ensemble'ın sahne tasarımcısı oldu. Bu toplulukta yaptığı dekorlar Brecht tiyatrosunun sahne estetiğini en iyi yansıtan örnekler olarak kabul edilir.

101 1941'de yazılan bu şiirin ilk dizeleri Martin Esslin'e göre, Brecht'in Vladivostok'tan Kaliforniya'ya yaptığı deniz yolculuğunun anımsanması sonucu yazılmıştır. (Bkz. Martin Esslin, *Brecht*, dtv, München, 1970, s. 104). Şiirin devamında da Kaliforniya doğası betimlenir.

104 Bu şiir 1940'lı yıllara aittir ama Brecht, 1921 yılına ait bir notunda Chaplin'in *Alkol ve Aşk* filminin kendisinden söz ettiği konusunda güçlü bir hissi bulunduğunu yazmıştır.

105 *Schweyk im zweiten Weltkrieg* (*Şvayk İkinci Dünya Savaşı'nda*, 1943) adlı oyundan.

106 1947'de Caspar Neher için yazılmıştır. (Bkz. Kayıp Listesi.)

110 "Zaaf" şiiri ölümünden sonra Brecht'in notları arasında bulunmuştur. Aynı şiirin bir kopyası da Ruth Berlau'nun notlarında bulunmuştur. Bu şiiri hangisinin yazıp öbürüne gönderdiği anlaşılamamıştır.

111 Brecht'in 1950'de âşık olduğu Kaethe Reichel için yazdığı şiirlerden. Kaethe Reichel, Berliner Ensemble'da *Ana* oyununda hizmetçi kız rolünde oynuyordu. Tıpkı 1932'de Margarete Steffin gibi. Reichel da bir işçi çocuğuydu. Öykü ve şiir yazıyordu.

113 Buckow Ağıtları: 1953'te yazılmışlardır. Brecht'in yazdığı son dizi şiirlerdir. Buckow, Berlin yakınlarında bir yer adıdır. Brecht'in burada bahçeli ve göle bakan bir evi vardı.

113 Çözüm: 17 Haziran 1953'te Berlin'de bir işçi ayaklanması oldu. Ayaklanma üzerine Brecht, dönemin cumhurbaşkanı Ulbricht'e bir dizi eleştirel düşüncenin ve değişiklik önerilerinin yer aldığı bir mektup yazdı. Ancak Ulbricht bu mektuptan, Brecht'in temelde Doğu Alman resmi politikasıyla görüş birliği içinde olduğu anlamına gelen son tümceyi yayımlattı. Bu da onun düşüncelerinin saptırılması demekti. Bunun üzerine Brecht, Ulbricht'e bir telgraf çekerek karşıdevrim ile haklı direniş arasındaki ince ayrımı vurguladı: "17 Haziran sabahı, işçilerin gösterisinin saldırgan amaçlarla yönünden saptırıldığı ortaya çıkınca, Sosyalist Birlik Partisi'ne bağlılığımı dile getirdim. Şimdi kışkırtıcı ajanların bulunup ortaya çıkarıldığını ve bağlantı yuvalarının dağıtıldığını umuyorum. Bununla birlikte haklı hoşnutsuzluklarından ötürü gösteri yapmış olan işçilerin kışkırtıcılar ile aynı kefeye konmadıklarını, böylece çeşitli alanlardaki yanlışlara karşı çıkan seslerin daha başlangıçta bastırılmadığını umarım." Bu telgraf 23 Haziran 1953'te "Neues Deutschland" gazetesinde yayımlandı. Yakınları Ulbricht'e yazdığı mektubun hasır altı edilmesinden sonra Brecht'in moral bakımından yıkıldığını ve gerçeği anlamaları için tüm dostlarına bu mektubun kopyalarını gösterdiğini söylüyor. (Marianne Kesting, *Brecht*, s. 131).

BERTOLT BRECHT'İN KISA YAŞAMÖYKÜSÜ

1898 10 Şubat'ta Güney Almanya'nın Bavyera eyaletinin Augsburg kentinde doğdu. Tam adı Bertold Eugen Friedrich Brecht'dir. Babası kentteki kâğıt fabrikasının müdürü Bertold Brecht, annesi Sophie Brezing'di. Anne ve babası ailenin bir tütüncü dükkânına sahip olduğu Kara Ormanlar'daki Achern'den geliyorlardı.

1904 Doğduğu kentte ilkokula başladı.

1908 Aynı kentte Stadtischesrealgymnasium'da ortaöğrenimine başladı.

1913 İlk şiiri okul dergisinde yayımlandı.

1914 Şiir ve yazıları, Berthold Eugen adıyla yerel gazetelerde yayımlandı.

1916 Barıştan yana bir kompozisyon ödevi nedeniyle okuldan atılma tehlikesiyle karşılaştı. Sonradan ressam olarak Brecht'in pek çok oyununun sahne tasarımlarını gerçekleştirecek olan Caspar Neher ile arkadaş oldu.

1917 Ortaöğrenimini tamamladı. Münih Üniversitesi'nde tıp öğrenimine başladı.

1918 Savaşın son yılında on yedi yaş ve üzerindekiler askere alınınca Brecht, sağlık görevlisi olarak Augsburg'daki askeri hastanede çalışmaya başladı. Lion Feuchtwanger ve Johannes R. Becher ile yakınlık kurdu, ilk oyunu *Baal*'i yazdı. Gençlik aşklarından Bie Banholzer'den Frank adlı bir oğlu oldu.

1919 *Spartakus* ve *Trommeln in der Nacht* (Gecede Trampet Sesleri) adlı oyunlarını yazdı. Bir süre Karl Valen-

tin'in tiyatrosunda çalıştı. Onun etkisiyle tek perdelik oyunlar yazdı.

1920 1 Mayıs'ta annesi öldü. Annesinin ölümüyle ailesiyle olan ilişkisi tümüyle kesildi. Münih'e yerleşerek yazarlıkla geçinmeye başladı.

1922 *Gecede Trampet Sesleri* Münih Oda Tiyatrosu'nda sahnelendi ve Kleist Ödülü'nü kazandı.

3 Kasım'da tiyatro oyuncusu Marianne Zoff ile evlendi.

20 Aralık'ta *Gecede Trampet Sesleri* Berlin'de sahnelendi.

1923 12 Mart'ta kızı Hanne Marianne doğdu.

9 Mayıs'ta *Im Dickicht der Staedte* (Kentlerin Fundalığında) Münih'te sahnelendi. Münih Oda Tiyatrosu'nda dramaturg olarak çalıştı.

1924 18 Mart'ta Feuchtwanger ile birlikte Christopher Marlow'un *İkinci Edward'ın Yaşamı*'ndan yaptıkları uyarlama Münih Oda Tiyatrosu'nda sahnelendi.

Münih'ten ayrılarak Berlin'e yerleşti. Max Reinhardt'ın yönettiği Deutsches Theater'da dramaturg olarak çalışmaya başladı. Helene Weigel ile tanıştı. Marksizmi incelemeye başladı.

29 Ekim'de *Kentlerin Fundalığında* Deutsches Theater'da oynandı.

3 Kasım'da Helene Weigel'den oğlu Stefan doğdu.

1925 Boksör Samson-Körner ve ressam George Grosz ile arkadaşlık etti. Pek çok yayın organında yazıları yayımlandı. Büyükkent yaşamının etkisiyle "Aus dem Lesebuch für Staedtewohner" (Kentte Oturanlar İçin Okuma Kitabı'ndan) adını verdiği bir dizi şiir yazmaya başladı.

1926 14 Şubat'ta *Baal* Berlin'de sahnelendi.

26 Eylül'de *Man ist Man* (Adam Adamdır) Darmstadt'ta sahnelendi.

1 Aralık'ta, 1919'da yazdığı tek perdelik oyunlardan *Die Hochzeit* (Balayı) Frankfurter Schauspielhaus'da oynandı.

1927 *Hauspostille* (Ev Vaazları) adlı ilk şiir kitabı yayımlandı. "Literarischen Welt" (Edebiyat Dünyası) dergisinin şiir ödülünde seçici oldu.

17 Temmuz'da *Küçük Mahagonny*, Baden-Baden'de sahnelendi.

22 Kasım'da Marianne Zoff'tan boşandı.

1928 5 Ocak'ta *Adam Adamdır*, Berlin Halk Sahnesi'nde sahnelendi.

31 Ağustos'ta Elizabeth Hauptman ile birlikte çalışarak yazdığı *Dreigroschenoper* (Üç Kuruşluk Opera) adlı oyunu Berlin'de sahnelendi ve Brecht'e büyük ün kazandırdı.

Aufstieg und Fall der Stadt Mahagony'yi (Mahagony Kentinin Yükselişi ve Düşüşü) yazdı.

1929 *Der Flug Lindberghs* (Lindenbergh'in Uçuşu) ve *Das Badener Lehrstück vom Einverstaendnis*'i (Uzlaşma Üstüne Baden Öğretici Oyunu) yazdı.

31 Ağustos'ta yine Elisabeth Hauptmann'ın katkılarıyla yazdığı *Happy End* adlı oyunu Berlin'de sahnelendi.

Jasager (Evet Diyen) adlı oyunu Berlin'de sahnelendi.

Walter Benjamin'le tanıştı ve aralarında yakın bir dostluk başladı.

Helene Weigel ile evlendi.

Der Jasager und der Neinsager (Evet Deyici ve Hayır Deyici) ve *Die heilige Johanna der Schlachthöfe* (Mezbahaların Azize Johannası) adlı oyunları yazdı.

1930 Nisanda Berlin'de Meyerhold tiyatrosunu izledi.

Mayıs'ta bozulan sağlığını düzeltebilmek için Güney Fransa'ya, Le Lavandou'ya gitti. Ardından Münih'te bir sanatoryumda yattı.

18 Ekim'de kızı Maria Barbara doğdu.

10 Aralık'ta *Die Massnahme* (Önlem) Berlin'de sahnelendi.

1931 Mayıs ve haziran aylarını Le Lavandou'da Kurt Weil, Bernhard Brentano ve Walter Benjamin ile birlikte geçirdi.

1932 Maksim Gorki'nin romanından uyarladığı *Die Mutter*'i (Ana) Berlin'de kendisi sahneye koydu. Bu oyunda hizmetçi kız rolünü oynayan Margarette Steffin, Brecht'in yanından ayırmadığı yardımcısı oldu.

Senaryosunu Brecht'in yazdığı Slatan Dudow'un *Kuhle Wampe* adlı filmi gösterime girmeden yasaklandı.

Die Rundköpfe und die Spitzköpfe'ı (Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar) yazdı.

1933 Şubat'ta Lunaçarski Berlin'e geldi ve Brecht'i ziyaret etti.

28 Şubat'ta Reichstag yangınının ertesi günü ailesi ve birkaç arkadaşıyla birlikte Almanya'yı terk etti. Önce Zürich, sonra da Güney İsviçre'deki Carona'ya geldi.

10 Mayıs'ta yapıtları Nazilerce yakıldı.

Kısa bir süre Paris'te kaldıktan sonra yazar Karin Michael'in çağrısı üzerine Danimarka'ya, Svendborg'da bir köy evine yerleşti. Danimarka'da tanıdığı Ruth Berlau yakın çalışma arkadaşları arasına katıldı.

Die Horatier und Kuriatier'i (Horasyalılar ve Kurasyalılar) yazdı.

1934 Çeşitli sürgün organlarında yazıları yayımlandı.

Haziran'da Walter Benjamin, kendisini ziyarete geldi.

Kasım'da Hans Eisler ile Londra'da buluştu.

Dreigroschenroman (Üç Kuruşluk Roman) ve *Lieder, Gedichte, Chöre* (Şarkılar, Şiirler ve Koro Yapıtları) yayımlandı.

1935 Moskova'ya gitti. Orada Erwin Piscator, Carola Neher, Bernhard Reich, Sergey Tretyakov, Gordon Craig ile buluştu.

8 Haziran'da Nazilerce yurttaşlıktan çıkarıldı.

21-23 Haziran'da Paris'te toplanan Uluslararası Yazarlar Kongresi'nde konuştu.

19 Kasım'da *Ana*'nın sahnelenmesi nedeniyle New York'a gitti. *Furcht und Elend des Dritten Reiches*'ı (Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti) yazdı.

1936 Ocak ve Şubat'ta Hans Eisler ile birlikte New York'da antifaşist bir toplantıya katıldı.

Temmuz'da Londra'da Uluslararası Yazarlar Kongresi'ne katıldı.

Lion Feuchtwanger ve Willi Bredel ile birlikte "Das Wort" dergisinin redaksiyonunu üstlendi. Bu görevini Mart 1939'a dek sürdürdü.

1937 Mayıs'ta *Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti*'ni Paris'te sahneye koydu.

Die Gewehre der Frau Carrar'ı (Carrar Ananın Silahları) yazdı. Oyun 17 Ekim'de Paris'te Almanca olarak sahnelendi.

28 Eylül'de *Üç Kuruşluk Opera* Paris'te sahnelendi.

1938 *Carrar Ananın Silahları*, Kopenhag'da sahnelendi.

26 Mayıs'ta Brecht'in yapıtları Nazi yönetimince Düsseldorf'ta açılan "Yoz Sanat" sergisine alındı.

Haziran'da Walter Benjamin ziyaretine gelerek ekime kadar yanında kaldı.

Leben des Galilei (Galile'nin Yaşamı) ve *Der Gute Mensch von Sezuan*'ı (Sezuan'ın İyi İnsanı) yazdı.

1939 Danimarka'nın Nazilerce işgal edilmesi üzerine İsveç'e geçti. Burada bir yıl kaldı.

12 Mayıs'ta Londra'da "Yaratıcı Sürgün" adlı bir toplantıya katıldı.

20 Mayıs'ta babası öldü.

Das Verhör des Lukullus (Lukullus'un Sorgusu) ve *Mutter Courage und ihre Kinder*'ı (Cesaret Ana ve Çocukları) yazdı. *Svendborger Gedichte* (Svendborg Şiirleri) yayımlandı.

1940 Nisanda İsveç'in de Nazi işgali tehlikesi altına girmesiyle Helsinki'ye geçti. Burada *Herr Puntila und dein Knecht Matti*'yi (Bay Puntila ve Uşağı Matti) yazdı.

1941 Mayıs'ta Alman birliklerinin Finlandiya'ya girmesiyle Moskova üzerinden Sibirya Ekspresi ile Pasifik Okyanusu kıyısındaki Vladivostok'a, oradan da haziran ayında gemiyle Kaliforniya'ya gitti. Sinema çevrelerinde iş bulacağını umarak Hollywood yakınındaki Santa Monica'ya yerleşti. Burada kendisi gibi Avrupa'dan kaçarak gelmiş pek çok dostuyla buluştu. Charlie Chaplin'le tanıştı ve dostluk kurdu.

1942 Çeşitli film tasarıları üzerinde çalıştı, dergilere yazılar yazdı.

1943 4 Şubat'ta *Sezuan'ın İyi İnsanı* Zürich'te sahnelendi. New York'ta, Piscator, George Grosz vb. dostlarıyla buluştu. Haziranda Kurt Weil ziyaretine geldi.

9 Eylül'de *Galile'nin Yaşamı* Zürich'te sahnelendi.

Senaryosunu yazdığı *Hangman also die* (Cellatlar da Ölür) filme çekildi.

Üç Kuruşluk Roman, W. H. Auden'in çevirisiyle *A Penny for the Poor* adıyla New York'ta yayımlandı.

13 Kasım'da oğlu Frank, Rus cephesinde öldü.

1944 *Der kaukasische Kreidekreis*'ı (Kafkas Tebeşir Dairesi) yazdı.

1945 *Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti* New York'da oynandı.

1946 New York'a çeşitli yolculuklar yaptı.

1947 *Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti* Berlin'de ilk kez sahnelendi.

30 Ekim'de antiamerikan davranışlarından dolayı Washington'da sorgulandı.

7 Aralık'ta New York'ta *Galile'nin Yaşamı* sahnelendi.

1948 İsviçre'ye dönerek Zürich gölü kıyısında bir eve yerleşti. Burada Batı Almanya'ya giriş izni beklemeye başladı. İzin verilmemesi üzerine Çek pasaportu ile Prag üzerinden Doğu Berlin'e geçti. Burada kendisine Alman tiyatrolarının genel yönetmenliği ve sınırsız olanaklar verildi. *Tage der Commune*'ü (Komün Günleri) yazdı.

1949 *Versuche* (Denemeler), Batı Almanya'daki Suhrkamp Yayınevi'nce basıldı.

Eylül ayında Helene Weigel ile Berliner Ensemble topluluğunu kurdu. Oyunları bu tiyatroda art arda sahnelenmeye başladı.

Die Geschaefte des Herrn Julius Caesar'ı (Bay Julius Sezar'ın İşleri) yazdı.

1950 Alman Sanatlar Akademisi'ne üye seçildi.

12 Nisan'da Helene Weigel ile birlikte Avusturya yurttaşlığına alındı.

1951 Ülke yöneticileriyle arasında anlaşmazlıklar baş gösterdi. 26 Eylül'de "Alman Sanatçı ve Yazarlarına Açık Mektup"u yayımladı.

7 Ekim'de kendisine en büyük ulusal nişan verildi.

8 Kasım'da Dünya Barış Konseyi'ne bir mektup gönderdi. *Hundert Gedichte* (Yüz Şiir) yayımlandı.

Die Dialektik auf dem Theater'ı (Tiyatroda Diyalektik) yazdı.

1952 Varşova'ya yolculuk yaptı.

1953 Ocak'ta Ethel ve Julius Rosenberg'in idamlarının önlenmesi için Albert Einstein, Arthur Miller ve Ernst Hemingway'e mektuplar yazdı.

Mayısta PEN kulübünün batı ve doğu merkezlerinin genel kurulunda başkanlığa seçildi.

17 Haziran'da işçi ayaklanması üzerine parti sekreteri Ulbricht'e bir mektup gönderdi, 21 Haziran'da bir telgraf çekti.

Berlin yakınlarında Buckow adlı göl kıyısında bir banliyöye yerleşerek burada *"Buckower Elegien"* (Buckow Ağıtları) adını verdiği bir dizi şiir yazdı.

1954 Temmuz'da Paris Festivali'nde Berliner Ensemble, *Cesaret Ana* oyunuyla birinci oldu.

21 Aralık'ta Uluslararası Stalin Ödülü kendisine verildi.

Batı Almanya'da Suhrkamp, Doğu Almanya'da Aufbau yayınevleri toplu yapıtlarını yayımlamaya başladı.

1955 12 Şubat'ta Dresden'de Alman Barış Konseyi'nde konuştu.

23-24 Mart'ta PEN Hamburg toplantısına katıldı.

15 Mayıs'ta Alman Sanatlar Akademisi'ne nasıl gömülmek istediğine dair bir mektup gönderdi.

Stalin Barış Ödülü'nü almak üzere Moskova'ya gitti.

Haziranda Paris Festivali'nde Berliner Ensemble, *Kafkas Tebeşir Dairesi* ile yine birinci oldu.

1956 Ocakta Dördüncü Alman Yazarlar Kongresi'nde konuştu. Ağır bir grip geçirdi.

Şubatta *Üç Kuruşluk Opera*'nın sahnelenmesi nedeniyle Milano'ya gitti.

4 Temmuz'da "Bonn'daki Federal Alman Meclisi'ne Açık Mektup" yazdı.

14 Ağustos'ta kalp krizi sonucu öldü.

17 Ağustos'ta Berlin Dorotheen Mezarlığına gömüldü.

Berlin'de son yıllarını geçirdiği Chausseestasse 125 numaradaki evi bugün Brecht Müzesi olarak korunmaktadır.

KISA KAYNAKÇA

Brecht, Bertolt: *Gesammelte Werke* (Toplu Yapıtlar) 20 Cilt, Suhrkamp, Frankfurt, 1976.

Benjamin, Walter: *Versuche über Brecht*, (Brecht Üstüne Deneme), Suhrkamp, Frankfurt, 1966. Türkçesi: *Brecht'i Anlamak*, Çevirenler: Haluk Barışcan-Aydın İşisağ, Metis, İstanbul, 1984.

Bronnen, Arnolt: *Tage mit Bertolt Brecht* (Bertolt Brecht'li Günler), Desch, Münih, 1960.

Bunge, Hans: *Brechts Laitu, Erinnerungen und Notate von Ruth Berlau*, Luchterhand, Berlin, 1987. Türkçesi: *Brecht'in Laitu'su, Ruth Berlau'dan Anılar Notlar*, çeviren adı belirtilmemiş, İnter, 1989.

Esslin, Martin: *Brecht, Das Paradox des politischen Dichters* (Brecht, Siyasal Şairin Aykırılığı), dtv, Münih, 1970.

Esslin, Martin: *Brecht: The Man and His Work* (Brecht: İnsan ve Yapıtı), Doubleday, New York, 1971.

Ewen, Frederic: *Bertolt Brecht: Sein Leben, sein Werk, sein Zeit* (Bertolt Brecht: Yaşamı, Sanatı ve Çağı), Suhrkamp, Frankfurt, 1973.

Gray, Ronald: *Bertolt Brecht*, Grove Press, New York, 1961.

Grimm, Reinhold: *Bertolt Brecht, die Struktur seines Werkes* (Bertolt Brecht, Yapıtlarının Yapısı), Hans Cari, Nürnberg, 1959.

Grimm, Reinhold: *Bertolt Brecht und die Weltliteratur* (Bertolt Brecht ve Dünya Yazını), Hans Cari, Nürnberg, 1961.

Kesting, Marianne, *Brecht*, Rororo, Berlin, 1959. Türkçesi: *Brecht*, Çevirenler: Veysel Atayman-Zeynep Özkan, Alan, 1985.

Klotz, Volker: *Bertolt Brecht, Versuch über das Werk* (Bertolt Brecht, Yapıtı Üstüne Deneme), Gentner, Darmstadt, 1957.

Mayer, Hans: *Bertolt Brecht und die Tradition* (Bertolt Brecht ve Gelenek), Neske, Pfullingen, 1961.

Schuhmann, Klaus: *Der Lyriker Bertolt Brecht 1913-1933* (Bertolt Brecht'in Şiirleri 1913-1933), Rütten und Loening, Berlin, 1964.

Sternberg, Fritz: *Der Dichter und die Ratio: Erinnerungen an Bertolt Brecht*, Sachse und Pohl, Göttingen, 1963.

Völker, Klaus: *Bertolt Brecht*, dtv, Münih, 1978.

İÇİNDEKİLER

Brecht ve Şiiri 7
Yeni Basım İçin 22

AUGSBURG'DAN MÜNİH VE BERLİN'E (1914 -33)
Çağcıl Söylen 27
Gecedeki Bulutun Şarkısı 28
Soğuk Gecede 29
Almanya, Solgun, Sarışın 30
Dünyayı Ölmüş Gördüğümde 32
78 Numaralı Duygusal Şarkı 33
Şipka Geçidi Güllerinin Şarkısı 35
İyimser İnsan 36
Her İnsan Kendi Adasında Yaşar 37
Sözün Acıydı 38
Konuk 39
Sone 40

EV VAAZLARI'ndan
Göllerde ve Irmaklarda Yüzmek 41
Hanna Cash Baladı 43
Marie A.'yı Anımsama 47
Yoldan Çıkmaya Karşı 48
Yoksul B. B. Üstüne 49
Ört İzlerini 51
Bu Adamı Ne Zaman Görsem 53
700 Aydın Bir Petrol Kulesine Hayranlık Duydu 54
Çok Akıllı Olmayı İsteme 56
Sevgililer 57

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

1933-48 (SÜRGÜNDE)
İlk Sone 61
On Birinci Sone 62
Sorular 63
Hayat Kadınının Şarkısı 64
Düşmanın Kim? 66
Kaçışımın İkinci Yılı 66
Âşık Dul'un Şarkısı 67
Sabah Akşam Okunması İçin 68
Rahat Bir Arabada Giderken 69
Anlattığımda 70
Banyo 71
Dante'nin Beatrice'ye Yazdığı Şiirler Üstüne 72
Aşkın Bitişinden 73

SVENDBORGER ŞİİRLERİ'nden
Sosyalist Yapılanmanın Aceleciliği 74
Bir Oğlan Çocuğunun Doğumunda 75
"Yahudi Yosması" Marie Sanders Baladı 76
Kitapların Yakılması 78
Doğacaklara 79

Oyun Yazarının Şarkısı 83
Tiyatro, Düşler Evi 86
Koltuk Değnekleri 87
Kötü Bir Zamandan Aşk Şarkısı 88
Sevgili Çağrılmayınca 88
Duyumsadığın Her Şeye 89
Ardens Sed Virens 90
Bir Proleter Annenin Savaşa Giden Çocuklarına... 91
Almanya Üstüne 92

Mutluluktan 93
1 No.lu Sone 94
19 No.lu Sone 95
Yüksek Ses 96
Banyoda 96
Onunla Gitmek İstiyorum, Çünkü Seviyorum 97
Her Şeyin Üstünde Çok Şey Görmek 98
Kayıp Listesi 100
Sürgünden Görünüm 101
1942 Yazı 102
Hollywood 102
Bir Alman Annesinin Şarkısı 103
Chaplin'in Komik Bir Filmi 104
Esinti Şarkısı 105
Arkadaş 106

1948-56 (DOĞU BERLİN)
Algılama 109
Yeni Bir Ev 109
Savaş Sonrası Şarkıcığı 110
Zaaf 110
Aşk Şarkıları 111

BUCKOW AĞITLARI'ndan
Lastik Değişimi 113
Çözüm 113
Kötü Sabah 114
Çamlar 114
Bu Yaz Gökyüzü 115
Mala 115
Esin Perileri 115

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Sevinçler 116
Tiyatro 116
Eskisi Gibi (II) 117
Sürekli Düşünüyordum 117
Halkın Ekmeği 118

ALBÜM 121
NOTLAR 127
KISA YAŞAMÖYKÜSÜ 132
KISA KAYNAKÇA 140
İÇİNDEKİLER 141

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

Aşk Hep Yeni Başlar

Brecht

Alman şair, oyun yazarı ve kuramcısı Bertolt Brecht 1898'de Bavyera bölgesindeki Augsburg'da doğdu. 1917'de Münih'te tıp öğrenimine başladıysa da I. Dünya Savaşı'nın karmaşık ortamında öğrenimini sürdüremedi. 1933'de Hitler'in iktidara gelmesiyle Almanya'dan ayrılarak önce Danimarka'ya sonra da ABD'ye gitti. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Berlin'e yerleşti. Burada kurduğu Berliner Ensemble topluluğu dünya çapında ün kazandı.

Bu kitapta Marks'çı dünya görüşünün kararlı bir savunucusu olan Brecht'in her zaman ince bir yerginin egemen olduğu, zaman zaman klasik biçimlerden da yararlanarak yazdığı şiirlerinden seçmeler bulacaksınız.

Yıl dediğin geçer gider
Aşk ise hep yeni başlar

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

THG 0337350 REF

22 TL